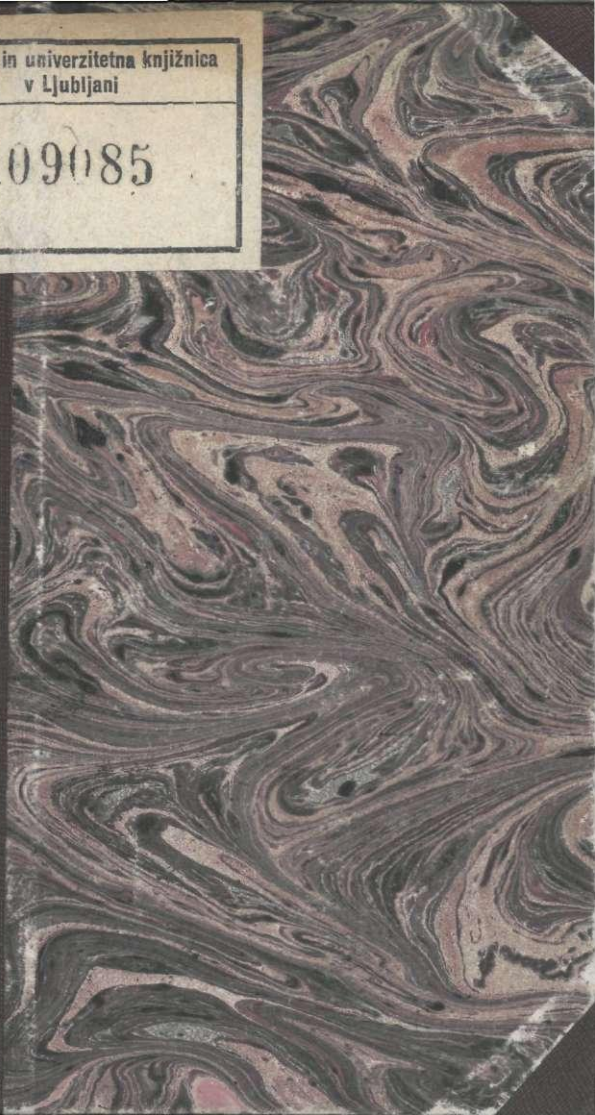

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

109085

892

IVAN CANKAR:

KURENT.

STARODÁVNÁ POVÍDKA.

ZE SLOVINŠTINY PŘELOŽIL
BOHUŠ VYBÍRAL.

ÚVOD NAPSAL
Dr. JOSEF KARÁSEK.

PŘEKLAD AUTORISOVANÝ.

VLASTNÍM NÁKLADEM VYDAL J. OTTO V PRAZE.

[1911?]

+ 109085

242

27

109085

VEŠKERA PRÁVA VYHRAZENA.

D 11 68 / 1955

TISKEM „UNIE“ V PRAZE.

IVAN CANKAR

Nejplodnější slovinský spisovatel! Také největší prosaický talent!

Je to vynikající člen slovinské moderny, která měla několik nadaných hlav prostředkem devadesátých let.

Nietzsche, Wagner, německá moderna, Ibsen na ně nejvíc účinkovali; francouzské vzory působily teprve s druhé ruky, německým prostředím. Ale byli mezi nimi také někteří, kteří měli smysl i pro hudebnost Verlaina. Vliv české moderny byl nepatrný. Za to politické a umělecké zásady z Prahy přicházely později tím intensivněji do Slovenie i do Chorvatska.

Celá desetiletí byl vídeňský professor Stritar směrodatný v literatuře slovinského národa. Až r. 1893 se proti literatuře profesorské ozval Fran Govékar v románu „V krvi“

(ve Zvonu), kde v Zolovském smyslu líčil osudy ženy z tabákové továrny. Govékar byl už ve Vídni, ale srdcem zůstal v Lublani. Vedle něho zápasil za nový směr Rado Mur-nik, který napsal také román a objevil též humoristickou žílu, tak vzácnou na jihu slovanském a mezi Poláky. Mladá družina byla sebevědomá a vypověděla boj „starým“, jejichž zásad hájil Stritar a Pavlina Pajková, manželka filosofa-professora, který dříve působil na Moravě a pak byl přidělen ministerstvu vyučování. Pavlina podlehla, profesor od Piaristů Stritar se vzdal boje.

Mladí byli plni ohně a nadšení, vyrostli z úzkého ovzduší domácího, lépe jim chutnal kosmopolitismus a „pour l'artismus“, rozšířili obzor látek, zdokonalili formu a přivedli jazyk k netušené výši. Nejblíže těmto před-bojovníkům slovinské moderny stáli básník Zupančič, Cankar (studující reálné školy — vliv klassického světa se ho tedy nedotkl), a nešťastní jinoši Kette (nadaný lyrik, mistr formy) a pak Aleksandrov-Murn, od nichž se mnoho slibovalo. Bohužel poslední brzy zesnuli, ale zanechali po sobě čestnou literární pamět.

Titó mladíci založili v Lublani literární spolek „Zadruga“, jehož ideálem byl Anton Aškerc, nadaný slavjanofil, jadrný realista a pokrokář, jenž se vyzul z úzkých tradicí vla-

steneckých. Nynější mládež zbožňuje arcidukonálního delikátního (ale málo plodného) básníka Zupančiče a Cankara, kteří se zřekli již svého vzoru a Cankar ho r. 1910 v májovém čísle „Ljubljanského Zvonu“ příliš ostře strhal.

Cankar studoval německou reálku, v níž se slovinsky přednášel pouze mateřský jeho jazyk, ale z reálky si odnesl cosi zdravého a smysl pro skutečnost a pracujícího člověka.

Z tohoto milieu, v němž vřely nové zásady, přichází Cankar do Vídně, kde na něho moderní zásady a kavárenské rozmluvy tím intensivněji působily.

Hned s počátku měl Ivan Cankar nesmírné štěstí. O reklamu se mu postaral bojovný biskup Jeglič. Mladý básník vydal r. 1899 „E r o t i k u“, sbírku ohnivě zamilovaných básní, o jakých se před tím Slovincům nikdy ani nezdálo. Smyslná erotika byla by se prý stala záhubou malému národu! Biskup skoupil celý náklad, kniha se stala raritou, ale nakladatel ji — znova vydal. Cankar se stal slavným člověkem.

Ale obrátil se od verše k próse, zvláště když poznal Vídeňské předměstí, v němž dělník, hlavně Čech a Moravan, hraje první úlohu. Typům těmto zůstal i nyní věren a strašlivě je zobrazil v psychologických povídkách.

Cankar žil zase v Lublani, Terstu, propadl jako socialistický kandidát, byl ve Vídni a znova žije v Lublani. S bývalými druhy se rozešel a v literatuře zaujal své, zcela své stanovisko.

Chudák, ubožák, ztracená existence, dělník, tulák, ponížení a pokoření — ubožáci, kteří se navzájem neopouštějí a zvláštní svou filosofií a životní názor, vrcholící ve fatalismu, mají — to jsou jeho zamilovaní hrdinové. Existence ztroskotané, které klesají a stěhují se ven, na pokraj města, kde je šírá kouř a saze komínů a fabriky, kde to jde se stupně k stupni, kde se hořkost a žalost zapíjí už ne vínem, nýbrž kořalkou. A klesají a zdá se jim, že tak musí být, poněvadž tak mělo být. Jako fatum to leží i nad rodinami a generacemi. Je to strašlivé a čtenářem přímo otřásá, když mladí Mihovci „Na klancu“ chodí domů umírat. Do světa musí — jako otec — ale před smrtí ho všichni vidí a tak celá rodina smutně vymírá.

Ve vídeňském okrese Ottakrinku viděl Cankar, jaký kontingent proletariátu a ubožáků my Čechové tvoříme; na prvním místě propadá český dělník zkáze, souchotinám, tvrdosti osudu. A Němci se vysmívají ubohému českému dítěti, které touží po trošce lepšího vzduchu, po sluníčku, úsměvu dobré duše. Hlavně poznal Moravany, kterým je Ví-

deň blízka. Všechny romány „Vídeňských Čechů“, vyjma u Klostermanna, stojí daleko za silou a pravdivostí Cankara. Kolik našich spisovatelů vycítilo onu strašlivou touhu po českém domově jako Slovinec Cankar? Umírají — ale vlekou se přece na zelenou Moravu... Každou chvíli potkáváme v povídkách jeho lidi s českými jmény, jako nedávno opět v „Ljubl. Zvonu“ s Růžičkou. Když nadávají na periferii města našim lidem „a Böhm“ a Mařenka bloudí — „Powidl — Krowotin“, slyšíme česky „Louka zelená“.

Nejlepším dílem jeho je „Na příkrých cestách“. Cankar miluje chudáka, nenávidí počestného měšťáka, úředníka-mandarína a písaře, který chce mítí počestný pořádek na světě a ne zoufalé ubožáky. Záliba pro toto milieu sbližuje ho s Gorkim a našim Uhrem. To je první jeho charakteristikon.

Ne tak hned najdeme v slovanských literaturách takového malíře dětské duše jako je Cankar. Dítě touží, blouzní, těká v duchu a kreslí si slasti v budoucnosti, co by rodičům dalo, fantasuje.*) Obrázky z pouti jsou jeho specialita.

Zdálo by se, že Cankarova záliba pro vagabunda, zkaženou existenci, sběhlého stu-

---

*) Hiša Marije Pomočnice, „Křížová cesta“ (Výbor povídek).

denta, posledního ubožáka, nemá pochopení pro půdu, zemi, rodný kraj. Cankara to však stále táhne k bílé Lublani, pořád a pořád se k ní vrací jako k ideálu snů svých. V zlém i dobrém ho to táhne k ní, aspoň z dálky se po ní dívá a vidí její krásu i stinné stránky.

Ale Cankar chápe i lásku venkovana k rodné půdě, s níž srostl jako se svou druhou bytostí. Hrouda té zemi, kterou potem a moly zasvětil. — To je to, čemu Němci „bodenständige Literatur“ nyní říkají.

Čeledín slouží na statku celá desetiletí, vše je vlastně jeho majetek, ale mladý hospodář přichází, a neuznává jeho svatého a morálního práva na tuto zemi. A kde je právo, či je právo? Následuje tragoedie — Právo je právo jen v aktech, na papíře napsané.

„Já jsem ten a ten a chci mítí po právu“ — a tak jde zbytečná cesta dále. Tvrdý je slovinský lid, a páni chudáka tím méně uslyší. Toto dílo „Hlapec Jernej in njegova pravica“, s nímž Žofka Kvedrová v svých „Vesnických povídkách“ zápasí, mělo by se do češtiny přeložiti.

V povídkách jeho není veselí, utěšení, slova zahřívající lásky. Obrazy jdou před námi smutné, obyčejně jsou plné utrpení, vzaté ze skutečného života.

Většinou je Cankar realista. Sytý život nízkých tříd poskytuje nám oblíbené sužety.

Silně zakyslá, trpká nóta se u něho ozývá přecházející v ironii, až cynismus. Nesnese pokrytectví a darebáckého obchodu s národností. Pojem „dobroljuba“ vlasteneckého frasisy strašlivě sesměšnil a nemožným učinil. Je nepřítelem povrchního formalismu, který se spokojuje zevnějškem a nepřihlíží k jádru. Už látky jeho sociální jsou v odporu s tendencemi klerikálními, a v dramatech svých ničí obílené hroby, které mluví o ideálech, o ctnosti, ale jinak jsou zkažení sobci — „Šentflorijanskou dolinu“ mu v Slovenii nikdy neodpustí, a v „Hlupcích“ nedávno zase na pranýř pověsil šplhavce a zasáhl do řad učitelských. Učitel Jerman hyne, když chtěl z „chlapců“ nadělati lidi.

A komedie „Pro blaho národa“ je zlomyslná fotografie veřejného života, která se hodí i na politické poměry jiných národů, kde osobní zájem, vlastní prospěch, intriky, šlagr, heslo rozhodují „jménem vlasti“. Blaho národa, ideály, slovanská vzájemnost, právo, spravedlnost, pokrok, svaté statky národní tvoří zásteru mravní vypočítavé chátře ve veřejném životě, kterou Cankar nemilosrdně ničí.

Další dramata jeho jsou: Jakub Roda, Kralj na Betajnevi, kde se sociální otázka řeší v sociálně demokratickém smyslu.

A přesto Cankar, jenž dovede výborně po-

zorovati život, není jen realistou, nýbrž podivuhodnou směsí romantismu, idealismu, ba u něho nalézáme scény tak fantastické, hrůzyplné, jako by byl žákem E. T. A. Hoffmanna, nebo by chtěl napodobiti „Strach“ Maupassantův, Strašidelná scéna z Polykarpa — hrůza z ní jde — je malá psychopathologická studie...

Najednou čteme passáže plné nemožností, fantasie, čistě básnické romantiky, kde se autor oddává jen svým snům, láskám, ideálům. Proto nám rád a se zálibou předvádí v látkách skoro pohádkovitých osobnost básníka nebo umělce, který je povznesen nad tento život, stahující stále k hroudě zemské. On je nositelem vznešených ideí, velikých myšlenek. Po elementárním výbuchu vášni se však ukazuje, že láska k obyčejné dívce z přírody nedostačuje jeho vyšším zájmům; vzlet a inspirace stojí nad oddanou prostotou a oddaností. Tak se stává, že se Cankar nyní stále víc ve větších svých dílech utíká k symbolismu, allegoriím.

Zázrakem divy tvořícím, balsámem všechny rány utišujícím je mu Umění a Idealismus. Když odkrýval bolavé vředy a prospěchářství v svém malém národě, málo bylo těch, kteří mu rozuměli. Jako by se byl vymkl ostrému vzduchu alpskému, močálům krajinským a

milionům kamenů slovinského Krasu a zájžděl na pole všelidské.

Podivno, že několikrátě zavádí si do vypravování figurku ďábelskou nebo fantastické trpaslíky. I tak se střetují jeho smysl až pro naturalismus se zálibami pro nadpřirozené, bizzarní.

Cankar je směs různých směrů a zásad, spisovatel bohaté fantasie. Veliké jeho práce nemají pevné koncepce a koncentrace, jsou to spíše jednotlivé epizody, ale vždy prozrazující talent, nadaného spisovatele. V drobnějších pracích mu škodí laciná tendence, kde upadá do vod socialistických, stává se politickým stranníkem na újmu čistého umění.

Ivan Cankar je vždy svůj, i když miluje, i když nenávidí; a nenávidět dovede také celou duší. Nejlépe to zakusil bývalý kollega z mladých let Fran Govékar v „Krpanově kobyle“. Podkladem Govékarova kusu jest národní pověst, v níž se oslavuje slovinský sedlák Krpan, silák, a jeho kůň jako vzor národní síly. I ve Vídni to uznají, Govékar zdramatisoval tuto pověst, v níž na jevišti vystupuje „Krpanova kobyla“. Cankar strašlivě strhal autora, a malý vkus slovinského posluchačstva, jemuž dostačí už domácí věc a název, aby se jí tleskalo.

Ze svých kritiků má Cankar vůbec malý

respekt. Jisto je, že symbolickým jeho dílům málo který z nich rozuměl. Cankar jim odpovéděl v knížce „Bela Krizantema“ takovým asi způsobem, jako kdysi Petr Rosegger. Každý kritik radí něco jiného; děkuji za všechny moudrosti a zůstanu svůj; mnozí odsuzují Cankara, ale ani ho sami nečtou.

Škoda, že se Cankar nevzdělává na ruských vzorech, aby se tím více přiblížil seriousnímu a vnitřnímu životu. Jsou mu ruští autoři patrně nepřístupni a v němčině jich Slovan čísti nemůže. (My máme již „Ruskou knihovnu“ a četné překlady.) Pak by se Cankar zbavil romantických motivů a novellistických náběhů, jaké vídáme v německé literatuře.

Krásný je jazyk jeho — slovinská moderna, zvláště on a Zupančič tvořili tu pravé divy. Sloh jeho je takřka žulový. Všude k nové představě přiléhá nové slovo, žvanivých popisů nemiluje. Pojem rád stupňuje. I v řeči je dramatikem.

Z překladatelské činnosti jeho uvádíme překlady ze Shakespeara, jako Hamlet, králevič dánský, který vyšel v Gabrščekově „Salonské knižnici“, založené podle české „Salonní knihovny“, a „Romeo a Julija“ v Matici slovinské. —

Myslíme-li na Cankara, připadá nám na mysl vždy moravský Němec Fr. Schaman, žák Merkantův, pisatel „Moravských obrázků“

a „Aidy“, v níž jsou moravské příběhy zcela po česku procítěny. Oba nenávidí vojnu, klerikály, formálnost a pokrytectví. Oba se cítí doma mezi snílky, volnými ptáky, pobudy, mezi lidmi bez domova, kteří se ze zoufalství opíjejí, mezi ubožáky, kteří přece hynou touhou po domově, po boží přírodě, kteří lační po lásce. Cankar je zatrpklý pessimista a humanista, ale není v něm citlivůstkářství. Jeho lidé mají bídu v krvi — ale Cankar se svými lidmi vřele cítí a hledá kořen jejich zla. Pomoci jim nedovede — je fatalista... Osudu neujdou, mají ti lidé utrpení a bídu v krvi.

Cankar připojil k 10. svazku svých spisů „Krpanova kobyla“ svůj literární portrait. Do češtiny byly přeloženy: „Na příkrých cestách“ (vyšlo r. 1907 jako 1. a 2. svazek III. ročníku „Lidové knihovny“ v překladu Josefa Tměje, „Pro blaho národa“, komedie ve 4 jednáních (přelož. Zdenka Háskova pro 3. svazek IV. ročníku téže knihovny), „Kříž nad horami“, milostná příhoda (ve Vilímkově knihovně roku 1910, přel. Joža Meklerová) a „Výbor povídek“, (vydaný Růženou Noskovou v Knihovně Zlaté Prahy r. 1910); R. Nosková tiskne další překlad „Chýše Marie Pomocné“. Kromě toho je u nás Cankar znám svým „Betajnovským králem“, sehraným pražským Ná-

rodním divadlem, a překlady četných povídek a feuilletonů v různých novinách. B. Vybíral uveřejnil mnoho překladů v „Dělnických listech“ a ve „Vídeňském Denníku“.

*

V „Kurentovi“ vidíme Cankara, který se blíží nejvíce vzdušným krajinám a symbolizuje svůj slovinský národ. Kurent je podoben našemu bůžku domácíčkovi nebo skřítku.

Je tu personifikován slovinský národ, který se dře celé léto, ale pak si dopřává den bezmezného veselí. „Hoře nejhlubší, radost nejvyšší“; aspoň chvílku radosti chtí mít tito odsouzenci. Ale jak ji poznají, je tím hůře (myšlenka Sisyfa Konopnické).

Touha, touha je základním heslem této básně v prose. Je to onen ahasverovský nepokoj v člověku, který touží povznést se z hlubin pozemskosti nad hvězdy rozkoše. Za tisíc hodin trpkosti jen jednu hodinu veselí je základním heslem „Kurenta“.

Cankar nás tu provádí několika fasemi mezi těmito lidmi. Je to snílek-poeta se všemi atributy, které jsme uvedli. Ke konci otřese čtenářem, že hrozného dojmu nikdy nezapomene.

Poutníci — vystěhovalci. Jedou do Ameriky.

„Hnojl jsem tu zemi krví ze svých úst, slzami ze svých očí, potem svého čela, avšak nerodila mi chleba.“ Trpce loučili se poutníci se svou domovinou. „Odtud — ať už v smrt či v ráj!“

Už jsou vystěhovalci na lodi.

A tehdy viděl Kurent: oči poutníků, prahnoucí po životě, byly vesměs zarosené, ztrnule zíraly na pusté lazy, na holý kámen. I jejich píseň slyšel Kurent: „Ještě naposled se na nás usměj, vlasti, ubohá, nejmilejší! Usměj se na nás mrtvé! Což je bez tebe radost, mladost a život?“

Kurent poklekl, celým tělem klesl na zem: „Země, zemičko matko! Nemáš-li chleba, dej mi kámen; i o kameni budu zpívat!“

Zároveň vyznání lásky Ivana Cankara.

Dr. Josef Karásek.

KURENT.

I.

Však víte všichni, jak se ta příhoda začala:

Kurent byl chudás, že mu ani v této zemi chudásův podobného nebylo. Počat byl při víně a rozpustilém veselí, zrozen pak v trpkosti a zlé bídě. Jakmile uzřela matka rozbřečené nedochůdče, rozplakala se též.

„Však nebude žít!“ pravily sousedky.

„Kéž by jen nežilo!“ povzdychla si matka.

Ale rozbřečené nedochůdče žilo a pokřtili je Kurent.

Sotvaže začal Kurent chodit, bylo již patrné, že není na světě k ničemu. Místo aby se po všech čtyřech brodil blátem, nebo aby se válel v prachu, jako jiné pokřtěné děti, seděl na peci, vyjeveně hleděl a pravý palec si cucal, až mu jej obvázáli hadrem.

Rostl velmi pomalu, a o tloustnutí ani řeči; pouze vlasy rostly tak podivně rychle, že mu je matka svázala na zádech v copánek; poněvadž tehdy nosil ještě sukni, podobal se úplně bledoučkému děvčeti.

„Bude panáčkem, k ničemu jinému se nehodí!“ pravily sousedky a matce zajásalo srdce samou radostí.

Ale ukázalo se, že mu ani theologie při narození souzena nebyla. Když dovršil dvánáctý rok, tázala se matka Kurenta, zda by byl rád farářem a biskupem nebo čím jiným by byl rád. Kurent přemýšlel dlouho, pak řekl:

„Císařem!“

Matka mu vykrákala a vydala se k bližším i vzdálenějším příbuzným. Ten jí dal pár tolarů, onen plátna na prádlo, třetí pak dobrou radu. Na podzim naložili Kurenta na vůz. Matka plakala a na rozloučenou jej zbožně pokřižovala, otec pak jej hodně potahal za ucho, poněvadž vstoupil novými botami do louže. Starému pacholku Ondřejovi dán rozkaz, aby se cestou nikde nenapil a aby Kurenta poctivě složil u tety, staré panny, žijící v městě, jelikož tam bylo více kostelů a zpovědníků než ve vsi.

Pacholek Ondřej učinil vše, jak mu bylo uloženo. Složil Kurenta u tety — staré panny, načež zašel v krčmu a napil se již v městě, aby cestou nemusil. Když se za soumraku vrátil do vsi, byl už Kurent dávno doma. Ondřej postavil koně do stáje, před domem mlátil otec Kurenta tenkou lískovkou a po dvoře se procházel nafoukaný kohout,

chvílemi pomžikávaje po slunci, hledícím již sotva jedním okem s hory.

„Nehodíš-li se za faráře, buď pasákem!“ pravila matka.

Ale Kurent nebyl ani pro pasáka stvořen. Místo aby se staral o dobytek, ležel v trávě a hleděl do nebe. Čím déle hleděl, tím lépe pozoroval, že nebe, tato krásná boží přikryvka, není přivázána, ani přibita na věčnost, nýbrž že jde neustále vznešenou svou cestou — sám Bůh ví, kam! Díval se a usnul; časem se mu zdávalo, že neleží na zemi, nýbrž vysoko na té krásné boží přikryvce a že se s hůry dívá na pastvinu, kde právě zašly otcovy a sousedovy krávy v jetelinu. Když se probudil, byly krávy vskutku v jetelině.

Kdysi se vrátil s pastviny bez dobytka, který zaběhl do lesa. Otec mu nejdříve jak se patří namlátil, načež mu řekl:

„Kurente, ty mě usoužíš! Co s tebou? Za panáčka se nehodíš, za pasáka se nehodíš, ani za čeledína. Chceš již v mládí žít z mé milosti? Řekni sám, čím bys rád byl!“

Kurent dlouho přemýšlel, načež řekl:

„Papežem!“

Otec mu řádně vykrákal a povzdychl si:

„Za který hřích udeřil jsi mne, o Bože, touto hořkou holí!“

Od těch dob rostl Kurent, jako roste kopřiva u plotu. Nikdo se oň nestaral a on

také o nikoho. Celé týdny nebýval doma a ani matka se neptala, ani otec se netázal: „Kde pak je náš Kurent? Má hlad náš Kurent?“ — A když se navrátil, obyčejně roztrhaný, bosý a s holou hlavou, nezvali ho: „Přisedni si, Kurent; mísa je na stole, i tvá lžice!“ Nezvávali ho; v průjezdě obědvával Kurent, jako poutník z cizí země; jakmile poobědval, odcházel, jak vítr chodí: jedině Bůh mu ukazuje cestu i cíl.

Vsi i lidem se Kurent vyhýbal; samota byla jeho císařstvím. Díval se, jak teče polem potok ve stínu bílých vrb: naslouchal dlouho a napiatě jeho písni a na konec ji chápal tak přesně, že slyšel slova i lidský hlas. Naslouchal, jak šumí pole v tichém větru a tuto tichou píseň pole a niv rozeznal hned od všech ostatních. Prochodil prostranné lesy a důvěřivě naslouchal, když mu vypravovaly své žalostné noční povídky; daleko mohutnější a daleko svátečnější byla jejich píseň než ta, již pěly kostelní varhany, když na ně hrál hluchý varhaník.

Tak se loudal Kurent cestou necestou, bez domova i bez zaměstnání, sobě k hanbě, lidem k pohoršení a hnusu.

Potkal-li jej rolník, pohlédl naň ostře a silně si odplivl:

„Styď se! Jako kluk se toulá, jako muž bude krást, jako stařec bude žebrat!“

Kurent takových slov ani neslyšel, hvízdal si a byl vesel.

Nejen mužové, i čeledínové a pasáci si brali z něho příklad; ženské naň vůbec ani nehleděly, ježto byl bos, rozcuchán, umazán a roztrhán, až líto Bohu.

Přihodilo se pak za onoho času, že Kurenta zavál vítr do vsi, když se vraceli vesničané s hrubé. Dlouhá řada jich byla. Po jednom šli, po dvou i po čtyřech pohodlně a pomalu dolů ke vsi bílou cestou, jež ležela v údolí ve stínu; všichni byli oblečeni svátečně a slunce zářilo. Kurent skočil na polní stezku, aby nevrážel do lidí.

Sotva že tak skočil, stanul na poli s otevřenými ústy, jako přimrazený.

Bylo mu jako člověku, jenž přespál rok i den a probudiv se, spatří pln úžasu nové lidi a nové kraje. Třikráte si přejel Kurent dlaní přes oči, pak teprve prohlédl docela.

Šlo cestou překrásné děvče. Všecko se v slunci zářně svítilo; oči, tváře, červený šátek kolem krku,*) pestrá sukně a dokonce též bílý kapesník, jež drželo v ruce u pasu. Ale nejvíce a nejkrásněji se svítily oči — a tehdy poznal Kurent, že tam v těch očích je život, jemuž není podobného na světě.

---

*) Takové šátky patřivaly druhdy k národnímu kroji. *Pozn. překl.*

Daleko již byli vesničané; ba i zpožděné, pobožné selky, jež po mši ještě obejdou postranní oltáře a celou křížovou cestu, přešly už drobnými kroky a pokřížovaly se, shlédnuvše Kurenta. A Kurent stál, jako by byl přirostl, dokud se nesklonilo slunce do hor.

Jakmile připutovaly s návrší stíny a po údolích uhasla světla, pomalu a tiše, jak zhasíná o velikonocích kostelník zhasinadlem svíce před oltářem, vyšel Kurent k lesu, jenž byl jeho domovem. Od rána do večera nepil, nejedl, ale necítil ani hladu, ani žízně.

Na pokraji lesa si ulehl do trávy a zahleděl se do nebe, jež bylo tím vyšší a tím světlejší, čím déle naň hleděl; lidské oči nebyly by již shlédly ani jediné hvězdy, ale Kurent jich viděl bez počtu.

Les šuměl, teplý vítr kráčel v údolí; Kurent hleděl do nebe, a jak zpívalo nebe, les i pole, tak si prozpěvovalo jeho srdce.

„Rudé jsou tvé rty, jako šátek kolem tvého krku, jako mák, klonící se v poli, jako kara-fiáty na tvém okně. Veselé i bystré jsou tvé oči, jako čisté nebe, obráží-li se v něm světlá polní rosa; hluboké jsou, jako jezero nad zakletým zámekem a jako nebe, když se zdvihne boží klenba do nebes a k lesu se tiše přibližují hvězdy; pohlíží-li v ně člověk, zaslechne píseň, již slyšel tehdy, když se mu zdálo, že je nějak prapodivně zbaven všech

trpkostí a že s anděli pěje na oslavu Matky boží. Tvoje líce jsou krásnější, jsou červenější a vonnější než růže v zahradě Mariině. Lehké jsou tvé nohy; tak měkce a tiše, jak ty, nechodí ani stíny v lese... Ale běda mně! Veselé jsou tvoje oči, leč smutné je srdce mé a pusté, jak pole za sucha. Běda mně! Měkký a tichý je tvůj krok a k slunci jde; leč těžký je krok můj, žádostiv samoty a noci! Běda mně — nikdy neslavila zima svatby s létem, nikdy nespátří hříšník nebes!“ ...

Tak si Kurent prozpěvoval a vzdychal; jakmile nastala noc, vydal se na cestu do vsi.

Před svojí chatou seděl starý Jernejec, hraje na harmoniku. Kurent naslouchal, načež přistoupil k Jernejci a pravil:

„Teď ji dej mně, ať zkusím!“

„Ať mně s ní neutečeš, ty zloději!“

„Neuteku!“

Sotva že ucítla harmonika ruce Kurentovy, zazpívala jako nikdy dotud.

„Jak pak hraješ?“ vyhrkl Jernejec. „Tak žalostné písně jsem ještě nikdy neslyšel. Pohřebním hostům hudeš, ne svatebčanům!“

„Harmonika není jazyk, nezná pokrytectví; píseň není slovo, nelže!“ pravil Kurent.

Jel do vsi a vešel do otcova domu.

„Otče, měli jsme v domě harmoniku. Dej mi ji věnem a podílem!“

Otec se usmál:

„Vezmi si harmoniku, Bůh ti ji požehnej! Za panáčka jsi se nehodil, ani za pasáka, ani za čeledína; ani hudecemb nebudeš!“

A Kurent vzal harmoniku a šel svou cestou. Prohlížel si domy, prohlížel si okna. Jeho oči, lesu přivyklé, viděly bystře v noci i za dne. Za plotem užířel zahradu, nad zahradou zelené okno; a s okna visel kořatý karafiát až skoro po zem.

Sotvaže shlédl toto okno, věděl, že je tam její příbytek; proto bylo v jeho srdci plno lásky i touhy; a takové srdce je vševědoucí, cesty najde bez vůdce, cíl vidí slepým okem.

Kurent schýlil hlavu a velice sesmutněl. Za plotem stál jako hříšník před nebeskou branou.

„Nejsem ani hoden, abych ti dal s bohem; sotva že jsem hoden, aby se na mne dívaly tvoje karafiáty!“

Tak si pomyslířl ve svém zkormouceném srdci. Leč od kteréšl doby je na světě zákon, že se píseň zrodí z lásky i z touhy. Proto si ještě řekl Kurent v srdci svém:

„Nejsem hoden, abych chodil pod tvé okno, tím méně, abych pomyslířl na všecky ostatní sladkosti, jichž bude účasten, koho si kdysi oblíbíš. Ale není-li hříšník hoden, aby vešel do ráje, není mu zakázáno, aby hleděl na bránu. Není-li mně dáno, abych se

ukázal před tvou milosrdnou tváří, je mně dáno, abych opěval tvou čest a slávu a abych ji hlásal po všem širém světě. Kdož ví, neuslyšíš-li kdy u tohoto okna moje vzdálené písně; a snad mě kdysi pozdravíš a přátelsky si na mne vzpomeneš!“

Když se tak krásně Kurent rozloučil s plotem, s oknem i s karafiáty, vydal se do světa. Ale slovo otcovo se vždycky vyplní; spíše by se zmýlily sibylské knihy. „Ani hudec nebudeš!“ pravil otec; a Kurent nebyl ani hudec.

Putoval křížem krážem se svatby na svatbu, s pohřebních hodů na pohřební hody,*) s posvícení na posvícení, ale větší chudás než při narození.

„Kdo pak by tančil, když hraje Kurent?“ říkali. „Člověk by se z jeho písní rozplakal — sucho a povodeň nám hude, trpkost a smrt!“

I stloukli ho a vyhnali na silnici.

Kurent byl smuten.

„Ze srdce jde touha v ruce, z rukou v harmoniku, z harmoniky mezi lid — co by počali lidé s mou touhou, jsouce samá radost?“

---

*) Slovinci jim říkají „sedmina“, poněvadž je slavívali sedmý den po pohřbu. *Pozn. překl.*

Tak šel smuten smutnou svojí cestou, až přišel náhodou k svatebčanům, nemajícím hudce.

„Zahrej nám, Kurent!“ rozkázal ženich.

Kurent se podíval a poznal nevěstu i ženicha. Před svatebčany se postavil, před nimi šel, jako kříž před procesím. Sotvaže stiskl harmoniku, zavřískali svatebčané a roztančili se; nikdy ještě nezaslecho ucho takové písně; zpíjela jako silné víno.

Tři noci pili a tančili svatebčané, tři dni spali. Třetí noc řekl Kurent:

„Také já bych si rád zatančil s nevěstou!“

Tu naň všichni pohlédli a smáli se, až se okna třásla. I nevěsta se smála a slzy jí tekly po červených lících.

„Dobrá, zatanč si s ním!“ pravil ženich a smíchem i opilostí spadl pod stůl.

Kurent stiskl harmoniku pod paží a slezl tiše s teplého zápečí; a tehdy věděl, kdo je. Bos byl; obnošené a roztřápené kalhoty sahaly mu sotva po kolena; místo řemene držel je silný motouz, jež našel kdysi u cesty; ostatním jeho oděvem byla plátěná košile, každé soboty vypraná v potoku a na slunci usušená. Rozcuchán byl, bled a drobný, skoro ještě dítě.

„Ať tančí Kurent, ať tančí s nevěstou!“ křičeli veselí svatebčané. Ale Kurent utekl otevřenými dveřmi, plach a zahanben.

Šel vsí, vyšel ze vsi a srdce jeho již nezpívalo, nýbrž plakalo samou trpkostí. Vydal se k lesu, poněvadž tam byl pravý jeho domov; roztroušené kapradí bylo mu lůžkem, nebe bylo mu střechou; černé hory byly mu bratry, bílé břízy byly mu sestrami.

Proto šel k svému domu, aby si ulehhl na svou postel, pod svoji střechu, mezi své sestry i bratry a — umřel.

Šel, šel, až se mu náhle rozevřel před očima les a ukázala se prostranná paseka. Kolem dokola stály temné bory, ale s žádné strany nedávaly stínu; takový měsíčný jas padal na paseku, že Kurent rozeznával každé stéblo v trávě.

Na kraji paseky seděl na špalku trpasličí hrbáček, nastrojený jako pravý skřítek: rudou čepici, zelený kabátek, kohoutí kalhoty a hedvábné botky. V ruce měl otevřenou tabatěrku, šňupal tabák, kýchal a pomžíkával po Kurentovi.

„Jak je, Kurento, jak pak je na světě?“ otázal se ho.

„Kéž by nebylo, jak je!“ vzdychl Kurent.

„Nemáš-li ustláno, ustel si!“ radil mu bezbožník.

„Stlal jsem si od narození, ale na konec jsem si přece jen ustlal smrtelnou postel!“

Bezbožník kýchl, vesele zamžikal na Kurenta a pravil:

„Vždyť znáš, Kurente, ten starodávný obyčej! Slovo jen dechni a ustele se ti peřina!“

Kurent si lehl do trávy, v měsíčné světlo, a všecek smuten si povzdychl:

„Co je mně do starodávného zvyku? Moje duše nemá ani tolik ceny, jako prázdné zrno; byla by ti jen na obtíž, jako je mně. Donesu-li ji na trh, nestřím za ní ani plesnivého ořechu!“

Ale moudře pravil pekelník:

„Hleď, Kurente, kdyby se mi chtělo, jak lehce bych tě teď přelstil! Za plesnivý ořech bych dostal stříbrný tolar, ne-li dokonce dukát. Ale v našich krajích je dosud spravedlnost a poctivost! Proto uvaž toto: co pro jednoho nemá ceny, je druhému majetkem; rolník odhodil motouz do bláta, ty jsi jeň zvedl a přepásal jím kalhoty! Nedávno jsem koupil duši, jež byla tak špinavá, že by ji žádná boží pradelna neoprala, a přece jsem se neošidil!“

Kurentovi se to zdálo divným, zamyslel se a pravil:

„Přišel jsem, abych si na kapradí ustlal poslední lůžko. Blízko je má smutná hodinka, proč bych kupčil touto poslední ubohostí. Kdož ví, snad jsem si přece někdy nevědomky

vydobył té či oné zásluhy před Bohem; proč bych ji bez potřeby promrhával?"

Bezbožník zakývl:

„Rozumně jsi hovořil, Kurente! Přijde-li k tobě šalebník a řekne-li: Dej mi ty boty, nestojí ani za to, abys je na smetí vyhodil! — nic mu nevěř a řekni mu: Nač budou tedy tobě, nehodí-li se ani do smetí? — Zboží, ať takové či jiné, své ceny je hodno! Řekni jen svou cenu, já svou také povím!“

Kurent se podepřel lokty v trávu, stiskl tváře mezi pěstě a přemýšlel.

„Není mi třeba tohoto prodeje, vždyť víš!“ pravil. „Je pouze jediná cena; tu zaplať a pak si vezmi, což tvého jest! — Od té chvíle, kdy jsem prohlédl, nespátřil jsem veselé tváře; od té chvíle, kdy jsem počal chodit, tloukli mě; když vkročila v mé srdce láska, vysmáli se mi, v srdce mi plivali. Ty pak učiň, aby se všichni veselili, vstoupím-li mezi ně; učiň, abych někdy zlíbal ty rty, o nichž vím pouze já!“

Pekelník se příjemně usmál:

„Vždyť jsem znal tvou cenu, Kurente, poctivá cena, přiměřená zboží. Tu máš housle, Kurente, a nic se neboj! Staré housle jsou to a obehnané, mnoho ruk je již kolébalo; tanečníků bez počtu již za nimi putovalo, dlouhá procesí, pokolení i lidstvo!

— Jakmile je obejmou tvé ruce, a smyčec po strunách zatančí, opijí se všechna srdce, opijí se všechny oči. Milovat tě budou a hostit; budeš-li odcházet, budou za tebou plakat. Samy se ti nabídnou ony rudé rty; nebudeš se napřáhat po jabloni, větev se ti sama sehne a budeš trhat, kdykoli se ti zachce. Kdo zaslechne sladkou tvoji píseň, zavříská a roztančí se, i zapije všechny svoje trpkosti; radost před tebou, za tebou touha; tak budeš mít odměnu za odměnu, ráj za ráj!“

Slyše takováto slova, viděl Kurent ve světle měsíčním ony světlé oči, ony rudé rty a také šátek pod krkem.

„Dej sem housle!“ pravil.

Okamžitě uzavřeli obchod, zapsali a potvrdili. Bezbožník se ztratil v les, tak tiše, jak uhasíná světluška v křoví, a Kurent ležel v trávě, hleděl do nebe a ani si nepomyslel, že prodal duši za housle.

Odnikud nevál vítr, ani onen lehký větřík, jenž si v noci tajně pohrává s mladými vršky, tak vysoko a tak tiše, že se člověku zdá: tam za měsíčním světlem šepotají hvězdy. Měsíčná zář pak byla tak bílá a jasná, že se neukázala ani jediná hvězda. Nehybně stály silné a chmurné bory v kruhu, jako mlčící bojovníci kolem hříšníka-zajatce, odsouzeného na smrt.

Kurentovi bylo tak sladce a příjemně u srdce, že hned usnul. Zdálo se mu, že se zdvihl za horou vysoký stín. Nohy se hnaly po zemi, hlava pak se kučeravými vlasy dotýkala samého nebe. Ohromné housle kolébal v levici, pravice pak držela smyčec. Tak se hnál stín po zemi, z údolí do údolí; jediný krok — a překročil horu, a když o ni nemotorně zakopl, převalila se jako krtinec. Před ním i za ním hemžila se černá procesí, vojska zmatených mravenců. Časem vstoupil nevědomky mezi ně sem těžkou nohou svojí a zašlápl celou ves, takže byly černé boty až po kotníky zastříkány: tak silně se na nich usadila krev, že ji Kurent ve snách zcela dobře rozeznával.

„Proč se za ním brodí, proč se pletou okolo těch nohou?“ podivil se.

Ale procesí se brodila a pletla, tlačila se a přemetávala s vrchu do údolí, z doliny do kopce, dokud stín neuhasl za měsíčnou září...

Tak se začalo i skončilo Kurenta mládí.

II.

Kurent se probudil, rozhlédl a viděl, že je svět krásný a že stojí za život. Kolik bohatství nasypal Bůh na tuto zem! Bez počtu již žilo pokolení, bez počtu jich užívalo, ale nespotřebovalo tohoto bohatství, stále ho ještě

přibývá! Po nebi putuje slunce, jak putovalo ode dávna, aby po pořadu všechny země podílu braly na jeho požehnání. Pod ním spěchají oblaka, aby dávala rosu od východu až na západ; obrátí se na jih nebo na sever, vzpomenou-li si ještě na konec na chudásovou líchu. Země rodí, matka neúnavná; sedmasedmdesátkrát pochovala již syny, ale vnukové ssají na jejích prsou. Nepřehledné žitné pole se vlní za větru; lesy, černá jeho stráž, hledí naň s vysoké dálky, zadumaně a oddaně, jak pohlíží muž na kojící ženu... Lidé, svatebčané, pro nás všechny je prostřeno; nikomu není potřebí, aby stál na práhu, nechť si ještě hudec přisedne!...

Veliká radost žila v Kurentově srdci, když se vydal do údolí. Pocítil, že je všecek od hlavy až do paty tak silný a plný důvěry, jako nikdy dotud. Pod světlem měsíčním zaspal celou svoji mladost. Nevěděl již, kde že se narodil, kdo že byl jeho otcem a kdo jeho matkou, na všechny trpkosti zapomněl a ani si nevzpomněl, odkud má v rukou housle a v srdci veselost. Ze zapomenutého života zůstal mu v paměti pouze jediný obličej; tak jej viděl, jako by se mu bylo o něm kdysi, před dávnými časy, zdálo. A kdykoliv jej shlédl ve své vzpomínce, řekl si, že podobného nikdy nespatri, a byť za ním i do deváté země putoval; nikdy neuvidí takový

rudých rtů, pravil, nikdy takových světlých očí!...

Vystoupiv z lesa, zahleděl se na zrosenou ranní krajinu pod sebou a neznámá rozkoš z tolika krásy se ho zmocnila. Živýma očima viděl kvetoucí údolí, topící se na obzoru ve stříbrném světle, očima svého srdce pak viděl celou domovinu od štyrských polí až po moře.

— [Ó, domovino, když tě Bůh stvořil, požehnal tě oběma rukama a pravil: „Zde se bude lidem žít vesele!“ Skoupě měřil krásu, když ji rozséval po zemi od východu na západ; šel kolem velikých krajů, ani se na ně neohlédaje — pustý tam leží, slepýma očima zírají k nebi a prosí o milost. Na konec mu zůstala plná hrst krásy; rozsel ji na všechny čtyři strany, od štyrských vinic*) po strmé terstské pobřeží**) a od Triglava***) po Gorjance†) i pravil: „Zde se bude lidem vesele žít; písni bude jejich řeč a píseň jejich jásotem!“ Jak řekl, tak se stalo. Boží setba vyklíčila a nesla

*) Štajerske gorice nebo štaj. vinogradi tvoří přibližně hranici mezi Slovinci a Uhry resp. na jihu mezi Slovinci a Chorvaty jako:

**) Terstské pobřeží proti Vlachům.

***) Triglav, nejvyšší hora na Slovinsku (2874 m) v hcním Kraňsku.

†) Gorjance = pohoří, tvořící hranici mezi jižním Kraňskem a Chcvratskem.

Pozn. překl.

plody — pod Triglavem vzrostla nebesa. Oko, jež je spatří, podiví se tomuto zázraku božímu, srdce se zachvěje samou rozkoší; protože hory i luka zvěstují, že Bůh stvořil ráj za domovinu veselému rodu, požehnanému před všemi ostatními. Všecko se stalo, jak byl řekl; bohatší jsou ovšem druhé jazyky; říkají též, že jsou libozvučnější a vhodnější pro všední potřebu — ale slovinské slovo je slovo sváteční, zpěvné a jásavé. A ze země zvoní jako velikonoční vyzvánění a hvězdy zpívají, stanou-li na své světlé dráze a prohlédnou-li se po báječné zemi pod sebou. Veselá domovino, budiž pozdravena z veselého srdce! —

Všecek vznešený, jako prorok a hlasatel, vstoupil Kurent do údolí.

„Živ mezi živými, vesel mezi veselými, svatebčan mezi svatebčany!“

Tak si říkal a dal se do vsi, ležící v údolí mezi košatými zahradami.

K prvnímu domku přišel, ale domek byl prázdný a mrtvý; vrat nebylo, v průjezdě rostla tráva; okna zevlovala jako slepé, ztrnulé oči. Domek i chlív i zahrada, všecko hledělo ztrnule a tázalo se:

„Kde jsi, hospodáři, kam jsi šel?“

Jak padá černá kapka na bílou cestu, tak skanulo cosi v Kurentovo srdce. Naklonil hlavu, zakolébal v pravici smyčcem a zahrál.

Tak sebou cosi pohnulo v mrtvém domku, jako by se byl pod střechem netopýr probudil, a v průjezdě se objevila shrbená stařena; zpod šátku zírала devadesátiletá tvář, nohy vězely v těžkých bačkorách, ruce se ovíjely kolem černého růžence. Její slovo šlo týměž krokem, jímž šla Kurentova píseň.

„Už tomu tak je, už tomu tak je! Já jsem Drmaška, Drmaška, Drmaška! Pojdme a zatočme se chutě! Norpek by plakal — vždyť je ještě víno! Starý šel do Ameriky — jen si nalejme! Mladý šel do Vestfálska — jen si nalejme! Tone se utopil, Juri uhořel, Tine zůstal ležet, vínem zpitý! Ale Marjanca, kde je Marjanca, šla v ten krásný hřích. Jen si nalejme!“

Sotvaže Kurent dobře zaslechl a sobě uvědomil tuto přepodivnou píseň, ohlédl se a viděl, že se mu již sebral hezký počet veselých svatebčanů. Jak přikázal, tak zpívali, jak chtěl, tak tančili; mužští i ženské, chorobní starci i usmrkanci.

A všichni ho pozdravovali, oslavovali a blažili mu.

„Požehnán budiž, Kurento, žes nám zahrál, žes nám přinesl radost!“

Kurent se díval, na nic se netázal; housle zpívaly veselou píseň, jak jim bylo přikázáno.

Vesnice ležela mezi zelenými pahorky, jako by ji byl sám Bůh zasel v úrodné údolí. Ale

rozespale a unaveně vzhlížely domky z jabloní — šedivé stařeny, o hůl podepřené, zírající v hrob. Tam byla střecha větrem oškubána, jako vrabčí peří; tam byl rozházený kozolec,*) nikdo jej nezdvihl; tam byla vysazená okna, tam ležely na práhu dveře, tam rostlo na zahradě vysoké kapradí.

„Zde se bude lidem vesele žít!“ pomyslí si Kurent, hrál, hleděl, na nic se netázal.

Se svými veselými svatebčany přišel do světlého, bohatého domu; byla to krčma. Plná byla, sotva že se objevil Kurent se svým procesím; všechny dveře se vysadily, a ještě do průjezdu a na dvůr postavili stoly. Kurent si sedl na zápecí, jak se sluší, a hrál bez přestání. Na lidi hleděl, již pod ním tančili, a chvílemi se mu zezdálo, že je všechny již kdysi viděl — v dávných, smutných snech.

Připletl se stařec mezi svatebčany; v levici držel sklenici, pravicí objímal stařenu. Tvář jeho byla hrubá, sluncem sežehnutá i starostí, opilé oči se mu svítily horečně.

„Zatančme si, matko, zavrťme se!“ křičel. „Tu hodinu ještě tančme, však už nebudeme nikdy!“

Kurentovi se zezdálo, že kdysi viděl tohoto

---

*) Kozolec = zvláštní druh stodol na slovinských polích.

Pozn. překl.

starce i jeho stařenu — oba dva jako by v dávných, smutných snech. Stářím i vínem se jim pletly nohy, starci se rozhalila černá prsa, stařeně se svezl šátek na ramena a šedé vlasy visely jí do očí.

„Hbitě, matko, nic se nerozpakuj!“

Stařena byla zardělá a na tvářích zpocená, těžce supěla a tančila.

„Kde jsem vás viděl?“ pomyslil si Kurent a nedomyslil se toho.

Opilý rolník hodil mu na zápečí hromadu stříbrňáků:

„Jedno mi vzali lichváři, druhé mi vzaly daně a třetí si vezmi ty!“

Kurent hrál, ale zdálo se mu, že tohoto opilého rolníka již kdysi viděl. Stál tam bílý, veselý dům se zelenými okny, zahrada před ním, prostranné pole za ním — kde, kdy?

Kurent hrál a hleděl, na nic se netázal.

Uprostřed světnice tančil shrbený stařec, tak suchý, šedivý, zkřivený a chorobný, jako by byl za bílého dne z hrobu vstal. Když vešel do světnice, měl pod paží harmoniku, ale jakmile zaslechl Kurentovu píseň, odhodil harmoniku do kouta, že zalkala a rozsykala se.

„Kdo by hrál, hraje-li Kurent. Hrej nám, Kurento, do soudného dne, ať neuhasne v srdci radost, ať neprohlédnou ty opilé oči!“

Točil se v kole, rukama mával, po pás zdvihal tenké staré nohy, na konec pak upadl a zůstal ležet.

„I tebe jsem už viděl, brachu, i tvou harmoniku jsem slyšel!“ pomyslí si Kurent.

Svatebčanů přibývalo, čím více se skláněl den. Děvčata přišla s pole, přišli čeledínové a služky přišly. Kdo zaslechl Kurentovu píseň, zajásal a byl zpít, ještě než si vínem smočil rty. Hoši tloukli patami o zem, dívkám hořely tváře. Kurent hrál neúnavně, celým údolím se rozléhala jeho píseň a hvězdy na nebi jí odpovídaly.

Pod ním se hemžila a válela v prachu a vinném vzduchu opilá ves. Jeden se svalil, ale místo něho se vzchopil druhý a zavrával těžkýma nohamá.

Tlačenice vzrostla tak, že již Kurent nerozeznával jednotlivých párů; jejich tanec už nebyl tancem, nýbrž závratí, závratným klopytáním a cizoložnou tlačenicí. Ze zpocených těl vypařoval se zápach, skleněné oči již sotva hleděly, těžký jazyk se již sotva hýbal v polootevřených, chraptících ústech. Ale hrdla křičela čím dále, tím hlasitěji, už skoro překřičela Kurentovu píseň.

„Zahrej nám, hrej nám, Kurento, Bohem nám poslaný! Dnešek je tvůj, tvá tato hodina! Dešťovou vodu jsme lokali přes léto — víno na stůl, krčmáři! Chléb ovesný jsme hlodali,

že se tupil zub — přines vepřovou, krčmáři! Břemena jsme vláčeli, že se hřbet křivil, ale teď buď mým břemenem ty, děvče! Dlouhé je léto, krátký je svátek — zahrej, Kurentel!“

Z tlačence prosvítl červený šátek; Kurenta jako by přeletěla vzpomínka z dávných snů. Červený šátek se zakolébal v kvapném tanci, Kurentovi se přiblížil a veselá tvář zazářila před ním. Do zpoceného čela visely černé kadeře, černé oči pomžikovaly a pozdravovaly, rudé rty zvaly; krk byl rozhalen, hluboko k bílým nadržům.

„I tebe jsem už viděl, ty krásné opilé děvče — kdy pak jsem tě viděl?“ pomyslil si Kurent.

Přistoupila k němu a objala ho vroucíma rukama.

„Jak sladká je tvoje píseň, Kurentel! Veselá je tvoje píseň, veselou hlásá lásku! Kam pak jde tvá cesta, Kurentel? Ať jde kamkoli, půjdu s tebou! Můj opilý muž leží na hnojišti — kéž by se více neprobudil! Spí a chrní každické dlouhé, pusté noci; samotná stojím u okna a slzami zalévám karafiáty. Hořký je život, hořký je mi; ale tys přišel a nyní je mé srdce samá radost a láska. Nikam odtud nechoď, ať nezemru samou touhou; a chceš-li na cestu, neodháněj mě, pů-

jdu-li za tebou. Krásně ti budu sloužit a poslouchat tě budu, jak se sluší!“

Kurent nahnul hlavu, veselou píseň hrál a nepohlédl, nemluvil.

Leč ona prosila a vzdychala:

„Dej mi přece hezké slovo, dej mi přece příjemný pohled! Radost jsi nám přinesl, ještě mi ji uděl na věky! Raději žádného svátku, než pouze jediný v roce! Ó, stokráte trpčí trpkost, pocítilo-li srdce slast! Kde mě porodila matka, nešťastnice! Rozhlédni se údolím, Kurento, ozři se po lidech — smrt je blízko, ale já bych nerada umřela! Bosa půjdu za tebou, a byť si zamířil v devátou zem!“*)

Vysoký hoch, opilý a zpupný, chytil ji tak pevně, že jí rozpáral živůtek po pás. Vrazili mezi svatebčany a bouřlivě se zatočili, červený šátek utonul v tlačenicí; Kurent se ohlédl a nespatriil už ničeho.

Jeho píseň šla, jak jde sníh širým polem: topoly se chvějí u císařské silnice, žito šumí a k zemi se kloní, hrušně u příkopu zavírají a rozvírají štkavě své dlouhé, temné větve a na konec, jako probuzen a zraněn, zahučí v dálce černý les...

Jako snopy padali přes sebe pijáci a ta-

---

*) Deveta dežela říkají Slovinci daleké, neznámé, vybanené zemi.

Pozn. překl.

nečníci. Na konec se trčil už jen jediný mezi spícími, chrnícími svatebčany, dokud se na ně nesvalil jak dlouhý a široký. Nikdo již sebou ani nehnul. Leželi tam, všichni nečistí, rozhalení a zpocení, ústa otevřená, tváře zduřelé. Časem někdo ve vinném spánku zakřičel nebo zavzlykal. Na stropě visela lampa; hořela již rudě a čmoudivě a uhasínala.

Kurent slezl se zápečí mezi svatebčany.

Stařena, jež ho dříve pozdravila, seděla pod pecí; hlava se jí klonila do kolen, ruce tiskly černý růženec. Kurent sňal lampu se stropu a posvítil stařeně do obličeje.

„Viděl jsem tě již kdysi!“ pravil. „Viděl jsem tě ve snách, nebo jsem tě viděl v druhém životě, o němž už ničeho nevím. Což jsi nebyla mojí kmotrou, což jsi mě nekolébala na kolenou, nehladila jsi mě, ubožáka, těmito rukama? Bůh s tebou i jeho milost! Dobrého jsi na světě mnoho neměla; kéž tě nezažene nebeský vrátný, až připutuješ zpitá vínem!“

Posvítil ve tvář sousedovi a sousedce, i onomu rolníkovi, který spasil před biřicem a lichvářem poslední své stříbrňáky tím, že je vesele propil a protančil. Ležel na břiše, všecky čtyři od sebe, takže jej Kurent obrátil jako mrtvou kládu.

„Kde pak jsem tě již viděl a kdy?“ pravil Kurent. „Zdaž jsi nebyl mým bohatým kmo-

trem, jenž stál na prahu svého bílého domu široký a tlustý a cinkával stříbrňáky, když jsem šel mimo, Kurent-chudas? Zdaž jsi mi nevytahal za vlasy a nedal mi světlý desetník, abych nekřičel? Bůh s tebou, i jeho milost! Ať jsi již byl mým kmotrem nebo nebyl, ať jsem tě již kdy viděl nebo neviděl — nechť ti není nikdy líto, že jsi mi vrhl pod nohy poslední stříbrňáky! Ale kdo zažil trpkosti, spije se radostí; takových pijáků neodhánějí od nebeského prahu!“

Kurent se rozhlédl po chrápajících, prošel a přišel k starci a stařeně, držícím se ještě na zemi za ruku. Vzal kamizolu, ležící na lavici a podstrčil ji stařeně pod hlavu. Posvítil jim do tváře, dlouho na ně hleděl a smutek jej obešel.

„Kde jsem vás viděl a kdy pak, šedovlasí nebožáci? Nepoznávají vás moje oči, ale srdce zavzdychalo. Jak bylo možno, že jste se dožili této hanebné hodiny, té rozpustilé noci? Těžce skrytá, nikdy nespící hořkost zrodila tu noc i tu hodinu. Popřejž vám Bůh sladkého spánku a popřejž vám ho do posledního jitra; povodně nebude třeba, aby smyla hřích této noci!“

Dále šel Kurent, dále svítíl, obezřeale stoupal mezi snopy. Pak přišel k oněm dvěma; před samým prahem leželi, kam sebou uhořdili v rozpustilém tanci, a stále ještě byli

objati — její pás objímala jeho pravice, její levice ležela pod jeho krkem.

Kurent se sklonil hluboce a posvítil jim ve tvář. Tu zamžikala černá její víčka, její ústa sebou pohnula a zahovořila tiše:

„Kamkoli půjdeš, nezapomínej na mne, neodháněj mě... hořký je můj život, ach!“

Ještě níže se sklonil Kurent, ruku vztáhl a pohladil ty červené, horké tváře. Tu se dotkl smyčec maně struny i zaplakala, jako vzpomínka z dávné minulosti.

Rudá ústa se ve spánku usmála:

„Jak sladká je tvá píseň!“

Kurent se zdvihl, posvítil si na oba a za-
bylo mu hořko.

„Za jednu silnou touhu budou ti
odpuštěny všechny hříchy! Poněvadž
není horší hořkosti než ta, již rodí touha. Zdá
se mi, že jsem tě viděl; ve svých nejlepších
snech viděl — kdy že to bylo, rozsud sám
Bůh! Viděl nebo neviděl — tvé slovo jsem
slyšel a ve tvé srdce jsem nahlédl, v to
smutné srdce. Tisíckráte budiž pozdravena;
je-li to vůle boží, sejďeme se ještě někdy!“

Postavil lampu na zápečí a sfoukl ji; po-
tom odešel.

Opatrně stoupal mezi spícími, chrnícími
snopy, ležícími křížem krážem po širokém
přejezdu, jak jich bylo napadalo. Před do-
mem leželi, na prostranném dvoře, ba i na

cestě; Kurentovi se zdálo, že vidí černé stíny i na poli a na louce. Zamlkle spala a chrápala celá dolina v opilých snech; hvězdy na ni hleděly, mžikaly a divily se.

Zvolna stoupal Kurent po bílé císařské silnici. Chladilo časně ráno, hvězdy mžikaly stále rychleji a tiše uhasínaly, nad horou se bělelo.

Kurent zrychlil krok, aby vstoupil do lesa před jasným jitem. Mihotavé stíny hledaly tmou, tiše se nořily s nebe a tonuly za horou — čarodějnice se vracely s Kleka. *) Za nimi zavál vítr, čistý a bystrý; zašumělo ve stromoví a padala rosa.

Stanuv na pokraji lesa rozhlédl se Kurent. Temná byla dolina; hvězdy už nesvítily, jítro ještě nepozdravilo. Dusný, těžký vzduch z ní páchl, jako z jedovatého močálu. Černé byly zahrady, temnější než sama noc; žádného domku nerozeznávalo oko, žádné písně neslyšelo ucho, ani žádného slova; šedé mlhy se vlekly podle horského svahu; do nebe nemohly a na zem, na tu černou zem, se neodvážily.

Kurent hleděl do údolí, hlava se mu klonila k hrudi.

---

*) Klek je hora v dolním Kraňsku, o níž se vypravuje, že se na ní v noci scházívaly čarodějnice k hcdům. Na Klek jezdívají vždy na hořící metle.

Z lesa ho pozdravovali a volali všichni po pořádku, bratři i sestry, přátelé i milenky:

„Kam pak to zíráš, Kurente, kam v tu starost? Máš prostřeno!“

„Kam myslíš, Kurente, kam v tu hořkost? Máš ustláno!“

„Pojď, ať ti nalejeme!“

„Pospěš, ať tě obejmú!“

Kurent hleděl v údolí.

Ani stín se už nehnul, ani na dvoře, ani na cestě, ani na poli. Žádný paprsek sem ještě nehleděl tam s druhé strany hor, a vítr, který byl povstal, šel bystře od hory a údolí se ani nedotkl.

Tehdy promyslíl Kurent všecko od začátku do konce a oko se mu zamžilo, jako dosud nikdy:

„Zde se bude lidem vesele žít!“

Tak si pravil a vstoupil do lesa; a jeho srdce bylo přeplněno takovou hořkostí, že se mu po tvářích rozlily slzy.

III.

Rozednívalo se, když se Kurent v lese vzbudil a nastoupil svou pout. Mech byl vlhký, s temného větvoví padala rosa. Bílá oblaka spěchala od jihu, po nebi se rozprostírala a zahálila slunce, sotvaže se ukázalo.

„Což jsem spal a přespal rok a den?“

podivil se Kurent. „Jaro bylo, a teď se mně zdá, že je pozdní jeseň!“

Rozhlédl se po rovném kraji pod lesem — louky byly poroseny, nivy požaty.

Kurent se rozloučil se svým domovem.

„S bohem, bratři, s bohem, milenky! Dlouhá a veselá je moje cesta!“

Od jihu zavál vítr, les zašuměl a zavzdychal.

„Což jsme tě nemilovali srdečně, což jsme ti neustlali teple?“

„Nic nevzdychejte, moji milí!“ utěšoval Kurent. „Poutník ví, kde je jeho pravý domov a nikdy naň nezapomene!“

Šel, kam vedla cesta; neohlédal se, ničemu se nevyhýbal, nikoho se neptal na cestu. Lehkou nohou putoval dolů i vzhůru, do kopce z údolí, do údolí s hory. Přidružil se k němu rolník, ale sotvaže pěkně pozdravil, zůstal pozadu se svými těžkými botami; přidružil se k němu poutník, ale než zaprosil o almužnu, stál už zase sám na císařské silnici, takový znavený a lačný chudás. Nebe bylo pošmourné a výpary pálily. Když zazvonilo poledne ze všech nesčíslných kostelů v okolí, sňal si Kurent klobouk a rukávem si přejel zpocené čelo.

Tehdy se Kurent ohlédl a v příkopu u cesty spatřil člověka.

Byl to stařec, bosý a s holýma rukama. Hlava se klonila do příkopu, bosé nohy, černé od silničního prachu, čněly vzhůru.

„Zazpíval si již poslední svou píseň nebo ještě ne?“ pomyslí si Kurent. Zdvihl housle a lehounce se dotkl smyčec struny; jako z veliké dálavy, s druhé strany nebe, zavzdychala píseň; zavzdychala, vzbudila se a zajásala vesele,

Stařec se pohnul, namáhavě otevřel oči, poloosleplé prachem a sluncem. Hleděl a neviděl ničeho; ale naslouchal s celou duší. Po prvé v životě se usmála jeho zaprášená ústa.

„Zasloužil jsem si tě, trpce jsem si tě zasloužil, ty pozdrave z ráje!“

Sivá hlava se kývala, kývajíc doprovázela píseň, překrásnou, jaké dosud nikdy neslyšel.

„Přisoudil jsi trpkosti sedmdesát pět roků, vrchovatou měrou, převrchovatou... ale nyní jsi viděl sám, že to vědro více nepojme... sloužil jsem, dosloužil jsem, právem, buď pochválen za tu poslední milost!“

Tak pravil a usmál se, duše pak šla poslouchati ještě krásnější píseň.

Kurent stál u příkopu a sklonil se nad starcem.

„Kdo jsi? Odkud jsi přišel a kudy jsi chodil, že jsi znaven a zaprášen klesl na toto

sprosté lože? Byls otrokem v dalekém městě a vydal ses na stará léta na cestu, abys byl na obtíž svému rodnému kraji? Nebo jsi byl čeledínem ukrutného hospodáře, jenž tě vyhnal na silnici, když se ti dotkla nemoc starých nohou? Či ti uprchli synové na všechny čtyři strany, a tys už ani nemohl obdělávat kamenitou brázdu a chyše se ti sesula nad hlavou? Nebo jsi snad putoval od narození, nemaje nikde domova, všude soužení? — Na hřbetě ti poznat, že jsi se hodně nanosil; milost boží bude s tebou, ne-li s nikým druhým!“

Vesele a bezstarostně šel Kurent svojí cestou, když nenadále rozehnal chladný vítr výpary a husté kapky skanuly v silniční prach. Vstoupil pod šikmý Kozolec, stojící u cesty. První kapky skanuly na upomínku a na znamení poutníkům, pak se spustilo hustě ze šedých mračen.

Po dobré půl hodině bylo na cestě bláta na půl pídě, příkopy a brázdami tekla žlutá dešťová voda. Když lijavec přestal, zahlédl Kurent na cestě dítě. Šlo jako stařec, sehnuté, těžkým krokem, ani loužím, ani blátu se nevyhýbalo; boso kráčelo, obuv neslo na zádech. Plakalo pustým, kvílícím hlasem, jako lačný pes na obecní pastvě. Přímo pod Kozolec zaměřilo, tam usedlo na mokrou zem,

v klubko se skrčilo, tvář přitisklo na kolena a bez ustání plakalo.

Kurent se naň ohlédl, měkkým prstem jen vzbudil strunu těšitelku; dítě se zachvělo.

„Odkud pak, dítě, a kam?“ otázal se Kurent.

„Mezi lidi, kteří mě bili; na věky mě budou bít!“

Uslyšev takováto slova, sklonil se Kurent k dítěti a housle zazpívaly převeselou píseň.

„Kde jsi, otče? Kde jsi, matko, že mě nevidíš?“ pravilo dítě.

„Černý les budiž tvým otcem, tvou matkou zelená niva!“ zpívaly housle.

Dítě slyšelo píseň, a slast pronikla mu srdce.

„Hleď, veliký je svět! Jsou-li všichni lidé zlomyslní, jeden aspoň je mezi nimi dobrý. Půjdu ho hledat!“

Tak si pomyslílo dítě.

„Veliký je svět a nesmírně krásný! Jeden mezi všemi, jeden je dobrý! Pojď a hledej, Bůh tě povede — jakmile ho najdeš, pověz o něm druhým!“

Tak pěly housle.

„Půjdu, budu hledat!“ pravilo dítě. Obešla je sladká dřímota, natáhlo se na mokrou zem, ruce složilo pod šíji a usnulo; ticho, tišeji zpívala píseň, až utichla.

Kurent se sklonil nad dítětem, pohlédl mu v líce, příliš časně zvadlé vší možnou bídou.

„Odkud přicházíš a kam jsi namířilo? Jsi syn čeledína a služky, zplozený po víně a poslaný do světa za božím štěstím? Nebo jsi baráčníkův syn, matčin jedináček, odsouzený v černou školu, mezi nespravedlivé a katy? Či jsi neviděl ani otce, ani matky, vržen na tuto cestu jako kámen nebo jako lístek s větve? — Buď kdo buď, Bůh ti budiž milostiv; v první hodině naložil ti kříž, v poslední ti jej sejme!“

Nebe se zjasnilo, Kurent šel, kam vedla cesta. Svahy byly čím dále strmější a kamenitější, pahorky stále vyšší; rokle se úžily a k sobě se tiskly. Sotvaže zbývalo místo pro potok a stezku.

Jakmile stanul Kurent na nejvyšším pahrbku, zajásal radostí. Zrovna pod ním strmé horské svahy, černé rokle; kolkolem samé šumivé, žluté lesy, dále pod světlým nebem rovina bez konce; stříbrná mlha stoupala přímo k nebi, jako svatá oběť Abelova. Země prozpěvovala u vytržení nad svojí vlastní krásou.

„Zde se bude lidem vesele žít!“ zvolal Kurent; sladká vzpomínka přeletěla mu srdcem...

Šel dále, jak běžela kamenitá cesta.

Sotvaže řádně vykročil, zazdalo se mu, že se zavřela brána za rájem a že přišel do

země hořkosti. Sám nevěděl, kdy zhaslo nebeské světlo; nebe se zamračilo, dřív než bylo slunce za horou.

Kurent se ohlédl a ze všeho, co viděl, měl strach.

Krajina před ním byla černá a smutná.

Kurent pravil: „Zde zavřel Bůh dlaň, když rozséval své požehnání!“

Černé bláto leželo na cestách, černý prach na poli, na vsích; černé byly vody, černé bylo nebe. Mrak visel nad krajem a ani se nehnul; ani vítr ho nerozehnal, ani slunce ho nerozpustilo.

„Kde jsou domy, kde jsou zahrady, kde pak veselí lidé?“

Ztrnule se díval Kurent a divil se; nejvíce se divil, že ještě nespatrił ani kostela, ani kapličky, když se rozhlížel. Jen tam daleko, až skoro u samého nebe, bělalo se něco na pahorku, temně vzdychajíc z večerní dálky.

„Děti, miláčkové moji, ubožáci, kam pak jste se rozběhly, kudy nesete svůj kříž?“

Tak tam vzdychalo.

Kurent shlédł pod sebou ves; vinula se po celé šířce úvalu a tak byla dlouhá, že ani jejího konce neviděl. Domky, chmurné a tmavé, střídaly se bez konce.

„Sotva lijavci bych uprchł pod takovou střechu!“ pravil Kurent. „Nespál bych tam, nesnil bych tam, ani nesnídal, ani nevečeřel;

což teprve, abych tam svátek světil a rozžehl boží světlo!"

Domů tam nebylo, nýbrž jen kámen na kameni — patníky u císařské silnice, kříže na hrobech. Hořko by bylo žiti pod takovou střechou, hořčeji umíratí. Nebylo tu jabloní, nebylo ořechů, aby ten smutek přikryly; na oknech nebylo rozmarýny ani karafiátů.

Kurent stál na návrší.

„Zdaž jste zemřeli všichni, kdož jste tudy chodili, nebo vás snížil Bůh k černé zemi, aby vás povýšil do nebes?“

Jakmile vkročil na cestu, propadla se mu noha po kotníky v černé bláto. Z blízka viděl pusté domky, prázdné byty, nepřívětivé; slepě a tupě zírala okna; na této zdi, postavené cizíma rukama, nebylo upomínky, nebylo lásky.

I Kurentovi, kmotru všeho veselí, sevřela hořkost srdce.

„Smutně je člověku, vidí-li tak veliký smutek, že na svůj už ani nevzpomene!“

Tak mluvil Kurent.

A šel dále, aby viděl lidi, bolem zdrcené, po štěstí toužící.

Proti němu přicházel člověk, jenž nebyl ani dítě, ani kmet. Sivá a zvadlá byla jeho tvář; roky na ní nebyly zapsány, ale za to tam bylo zapsáno tupé utrpení. Klopýtal a narážel, už za časného temna opilý; rozcu-

chané vlasy visely mu do čela, klobouk ztratil, oblek byl poválený. Oběma rukama mával a hlasitě hovořil.

„Proč pak se zlobíš, proč pak bys nepil, proč bys všechno nepropil? Dušičko milá, popřej mi kořalky a sama se též napij! Pro koho bych skrbil? Mluv pravdu! Tu máš, ty groše, jen s nimi řádně nalož, a řekni, co s nimi počneš! Kdo bude spasen — ty či já nebo naše děti? Kdo bude oděn, kdo bude nasycen? Nic neplač, dušičko milá — kdo je odsouzen, bude oběšen, a ticho, konec řeči! Až budu červeně plivat, budu spasen — takový je rozsudek! Jen je dej, ty groše, jen je sem dej; poruč, nalej! Kdo si dnes večer lehne, bude zítra odpočívát dlouhým odpočinkem, oddechne si na věky! — Přej mi kořalky, dušičko milá, popřej odpočinku!“

Kurent poslouchal to smutné kázání; zakolébal houslemi, zdvihl smyčec. Černým údolím zazpívala píseň.

Opilec se zarazil, potom radostí zajásal a zatančil. Ne sám; přišli, sám Bůh ví, odkud, jako krtci zpod krtinců, a sotvaže Kurent zahrál, rodil procesí.

Bylo to procesí, jakého Kurent ještě nikdy neviděl. Strašné by bylo za bílého dne, strašnější bylo za soumraku, pod nízkým, temným nebem. Vykopali se ze země, že se jich ještě

držela černá prst na tvářích, na rukách, na obleku? Či přehlodali hříšníci, odsouzení na smrt, železné okovy a řítili se na cestu, aby tančili v blátě, zpiti svobodou?

„Zahrej nám, Kurente, opij nás žíznivé, radosti dej smutným!“

Kurent hrál a šel před nimi. Přišli do velikého a mohutného domu; před ním byla zahrada, ale stromy byly zakrslé a holé, nedaly by stínu ani za dlaň.

Vstoupil do domu, evangelista veselí. Těžké, jedovaté výpary bušily mu ve tvář, jemu, Kurentovi, jenž byl uvyklý na svatby a pohřební slavnosti.

Rozhlédl se a pravil:

„Ne duch života, duch smrti je zde!“

Prostranný byl pokoj, a za prvním ještě druhý, za druhým ještě třetí; strop byl nízký a černý, červená lampa s něho visela, ale sotva tolik svítila, že se líce rozlišovalo od líce. Všecky tváře byly bledé, pod dřímavou lampou ještě bledší a chorobnější.

Tvář na tváři, tělo na těle; matkám i sestrám v náruči seděly děti; bledé a sestárlé byly, skleněným zrakem se dívaly a popíjely kořalku.

Kurent přivřel oči a zahrál tak veselou píseň, že se zachvěl sám těžký, jedovatý vzduch, jako by do něho mávla bílá ruka.

Křik se řítíl ze všech znavených, spálených hrdel, že se až otřásal černý strop.

„Zahrej nám, Kurente, dej nám radosti!“

Kurent vystoupil na lavici, jak se na hudce sluší, a pohlédl na bledé hříšníky; pohlédl a zazdálo se mu, že se dokonce i sama lampy probudila a podivila.

Na smrt odsouzení hříšníci převlékli se náhle v rozpustilé, opilé svatebčany. V očích už ani památky po oddanosti, ani památky po hoři; oheň v nich hořel, divoce plál zpod těžkého popela; na sivých tvářích se ukázaly nové krůpěje, jako rány nožem. Mačkanice, sama v sebe zaklíněná, vrtěla se v rychlém tanci; všech sto zpocených, rozpálených těl bylo jediným tělem, točícím se, chroptícím a vrískajícím v černém kole. Tam se zasnívila tvář pod červenou lampou, dlouhá tvář, na polo již mrtvá; ukázala se ruka, žlutá a kostnatá — čím je to tvář, čím pak ta ruka? Kdo by rozeznal!

„Zahrej nám, Kurente, dnešní noci! Oj, buď nám to poslední noc!“

Hrál píseň nesmírně veselou.

„Hoře nejhlubší, radost nejvyšší! Budiž vám, jak velí rozkaz!“

Jeden se svalil na znak, druhý padl na tvář, třetí na bok. Dav tančil po rozlité kořalce i po tělech.

Tu se ukázalo před Kurentovýmá očima děvče. Malé bylo a tenké, tváře byly úzké a bílé, v očích pak svítil oheň s nebes. Stoupla před něj, stoupla k němu, okolo krku jej objala.

„Kdy pak jsem tě viděl a kde, kdy jsem tě miloval?“ pomyslí si Kurent. „Zdaž v životě, a ve kterém životě, zdaž ve snách, ve kterých snách?“

Ovinula se mu kolem krku, promluvila a zaprosila:

„Jak sladká je tvoje píseň! Podnes jsem ji neslyšela, jenom mé smutné srdce ji cítilo! Ale tys přišel, zapěl a pravil: pojď se mnou, u mne je radost! Půjdu s tebou, kamkoli tě cesta povede!“

Kurent nahnul hlavu; rozpustilou píseň zpívaly housle.

Dívka prosila:

„Pohleď na mě přívětivě, pěkně se na mě usměj! Přišels jako boží světlo v ten nepožehnaný kraj, v ten můj hořký život. Hořkost je, ach, od počátku do konce, umřela jsem, hled, dříve, než jsem žila! Černý prach moje radost, i moje mládí, i moje láska. Kdykoliv jsem plakala, vzpomněla jsem si na tebe — teď jsi přišel! Neodcházej již ode mne, a půjdeš-li, vezmu tě za ruku a nepustím tě!“

Tak prosila; její slova byla jako ona ve-

selá, do nebe toužící píseň, již zpívaly Kurentovy housle.

Tu zavrával u zdi umouněný hoch, uchopil dívku kolem pasu a vrhl se do davu. Kurent se za ní ohlédl a viděl, jak utonula jako světlá kapka v louži. Dav se vrtěl, kolébal se a třepetal, jako jediné tělo.

Jakmile odbíla půlnoc, utichla náhle Kurentova píseň; ticho, strašnější smrti, vřítilo se do pokoje. Dav se zachvěl a jako by do něho uhodilo, zapotácel se a zhroutil se. Jak byli objati, tak spadli, jeden přes druhého. Kurent se na ně zadíval a bylo mu, jako by byl vešel mezi mrtvoly, jež schvátil mor a které vhodili v smrdutou a jedovatou jámu. V žádné tváři nebylo krve, žádná ruka sebou nehýbala; zpod řas hleděly bílé oči, ústa byla otevřená, ani nechroptěla. Nad nimi umíralo rudé, čmoudivé světlo.

Vstoupil mezi ně a hrůza ho obešla; jeho, jenž se ani smrti nebál.

Sivovlasý stařec ležel pod ním; jeho hlava spočívala na zabláčených susedových botách. Kurent se k němu sklonil; bezzubá ústa byla široce rozevřena, tvář byla pouhá kost.

„Zdaž jsi myslel na své mládí, na selský domek a na světlé pole, když jsi zaslechl mou píseň?“ pravil Kurent.

„Na nic jsi nemyslel! Tak málo jak slepý kuň, tvůj druh-otrok pod zemí; a právě tak

málo, jako slepý osel, jenž vláčí vodu ze studně a bude ji vláčet, dokud nezhyne v provazech. Prozpěvovals, abys překřičel svoje hoře — jak si budeš prozpěvovat zítra, až povlečeš svůj řetěz? Buď ti Bůh aspoň tak milostiv, jako slepému koni — dopřejž ti cvsa na staré dni!“

Ještě níže se sklonil, aby rozeznal pytel, ležící u stolu v louži rozlité kořalky. Bylo to dítě; jeho líce, sivé a sestárlé, bylo mokré od kořalky, světlé vlasy se mu na čele slepily a zakrývaly oči; tenkýma dětskýma rukama tisklo k prsům sklenici.

Kurent mu položil hlavu na prsa vedle ležící ženy, s očí mu odhrnul vlasy.

„Co pak bych se tě tázal, dítě, kdo jsi? Z hoře pro hoře narozené! Doly nebo továrna — otroctví bude tvým údělem do konce života! V žaláři zrozené, na žalář zvyklé, nespatriš slunce; sotvaže po slunci zatoužíš, udusíš tu nerozumnou touhu v jáсотu a kořalce. — Bůh se nad tebou smiluj, i nad těmi, kdož tě odsoudili!“

Přes těla kráčel Kurent; a žádné se nepohnulo, když kráčel sehnut, housle v ruce, přes nohy, přes prsa a přes tvář, jako přes trámy prohnílého mostu.

„Jsou tomu zvyklí,“ řekl Kurent. „Jsou zvyklí na okované podešve na svých prsou!“

Přišel k oněm dvěma.

Těsně objati leželi v černé louži, hlavu u hlavy, ruku v ruce. Umouněný hoch byl ve tváři tmavý a opuchlý, obrví chmuřil, jako by už ve snách viděl otrocký svůj den. Její hlava spočívala na jeho hrudi. Dlouhé, tmavé řasy jejích očí ležely na úzké tváři. Tenké a jedem spálené rty chystaly se k pláči.

Kurent se až po kolena sklonil a pohladil ji po těch úzkých lících.

„Ty, děvče, odkud pak jsi přišlo a kam vede tvá cesta? Přišla jsi z hoře a cesta tvoje běží v hořkost ještě větší! Čistá duše, hodná radosti — strašně ti požehnal Bůh, dav tvému srdci touhu! Tvé utrpení bude veliké, ještě větší bude tvá zásluha!“

Po čele ji pohladil, od spánku do spánku. Tu sebou ve spánku pohnula, ústa se po-
usmála:

„Šla bych s tebou!“

I Kurent se usmál; domlouval jí jako matka plachému dítěti.

„Vždyť jsi již na cestě se mnou, vždyť tě již držím za ruku! Kamkoli půjdu, půjdeš se mnou!“

„V radost!“ usmála se.

„Ve věčnou!“ pravil Kurent.

Když vstoupil Kurent do dveří a na prah, vzplála lampa vysoko, dým se rozběhl po stropě, stíny se mihly se stěny na stěnu, světlo pohaslo.

V průjezdě zakopl o tělo, i na cestě zavrávorál, poněvadž v blátě ležely černé snopy; tak černá byla cesta, že by ani v měsíčním světle nerozeznalo oko těch opožděných a znavených svatebčanů.

Ale stal se div: náhle se zdvihl u cesty vysoký černý stín; zakolébal se od příkopu k příkopu, stále a stále rostl — temný plamen rostl k nebi. Všichni, kdož leželi na poli a na cestě, v průjezdě i na dvoře, zachvěli se a probouzeli se; z noci je volal hlas.

„Jen k sobě, ty ubohá obci!*) Rozžehněme pochodně, sto jich rozžehněme, ať nám svítí až ke katům a biřicům. Naše maso je nasýtilo, naše krev je napojila — žádejme své maso a svou krev! My jsme seli, naše jsou žně! Otroci, vstaňte! Jen k sobě, ty ubohá obci!“

S cesty, s pole vstaly černé, kolébavé stíny. Probudily se hlasy, jako by bylo za horou tíše zahřmělo.

Kurent pohládl prstem strunu, hořkost sešla mu v srdce:

„Hříšníci, chudásové, předlouho jste naslouchali té krásné písni o ráji, přehluboce

---

*) „Le vkup, le vkup ti uboga gmajna“ jsou slova, jež se nám zachovala ze staré písně ze slovinského selského povstání.

Požn. překl.

zavzdychalo vaše hoře, na Golgotu jde vaše touha! Mír s vámi a zlaté jitro!“

Jak se stíny zdvihly, shroutily se zase jeden za druhým. Tichá píseň jediné struny šla dolinou, za horou zmíralo zamlklé hřmění.

„Svatebčané, bratři, vzbudte se! Ať pro sebe kopeme, ať pro sebe stavíme, ať pro sebe trpíme!“

V opilých snech něco zavzlykalo, zavzdychalo a umlklo.

Utichly hlasy, zmizely stíny. Země byla tichá a černá, černé bylo nebe nad ní. Kurenta zabořily oči; už neviděl doliny, lidí neviděl, ani jejich snů neslyšel. Ale jeho srdce vidělo všecko od počátku do konce; a to srdce, pramen radosti a touhy, pocítilo těžkou bolest. Nahnul hlavu a sesmutněl.

„Svatebčané, kdy bude váš kalich naplněn po vrch? Ty černá dolino, kdy ti zasvitne ráno, kdy se uzdraví všechny touhy, kdy se stane světlou pravdou ta píseň o ráji?“

Noc byla nad ním a všude kolem něho; a šel, jak běžela cesta. Noha se mu nořila do bláta, rosa mu omývala tvář.

Bůh ví, co po něm volalo, co jej zvalo, zda pole či hora, či nebe.

„Kudy putuješ, Kurento, kudy nocí a hořem? Znavená je tvoje noha, smutné tvé srdce, pod bory máš měkce ustláno!“

„Lačen jsi a žízniv, Kurente, na pasece máš prostřeno!“

„Po lásce toužíš, Kurente! Já toužím po ní také, nic nemeškej, pospěš a přijď!“

„Ať ti naleju!“

„Ať tě zlíbám!“

Ale Kurent tu přívětivou píseň sotva slyšel; šel dolinou, vystoupil na návrší, stanul nahoře. Tam bylo nebe světlejší, v daleké dálavě se probouzela jitřenka, podivně krásná.

Kurent ji pozdravil jasnýma očima a smutek zdřiml v jeho srdci.

„Nezdržuj se příliš dlouho, ty jasná jitřenko! Oči, jež na tebe patří, jsou již unaveny, duše, které na tě čekají, jsou znaveny! Pospěš, nemeškej už, požehnej tu černou zem!“

Slyšela ho jitřenka, daleké hory již hořely...

A z lesů volalo, stále prosilo pěkněji a pěkněji:

„Kudy putuješ, Kurente, kde se zdržuješ?“

„Bohatě máš prostřeno, měkce je ti ustláno!“

Odpověděl v srdci té přívětivé písni a šel, kam ho zvala.

IV.

Za teplého podzimu, za překrásného dne vydal se Kurent na cestu v to staroslavné

lublaňské město, v to hlavní sídlo veselých pitek...

➤ V žádný kalich nenalil Bůh samého pe-lyňku; i svému synu Vykupiteli poslal na křížovou cestu Šimona cyrenejského. Není tak temné noci, aby se tam někde v dálavě netřepotalo nepatrné rudé světlo, útěcha srdce; není tak pustého kraje, že by se mezi kamením neskrývala zeleň. Mnoho a rozličných soužení a běd zakusil slovinský národ, oj, a zakusí jich ještě více; pro potěchu a v odplatu v těch smutných dobách uštědřil mu Bůh Lublaň.

Člověk putuje slovinskými zeměmi, malomyslně kloní hlavu a smutno je mu v srdci. Národe, jednou požehnaný, devětkrát odsouzený, jak jsi žil, čeho jsi se dožil? Tvoje dlouhá povídka je povídkou o nemocném chudásovi, jenž vstává a vstáti nemůže. Kolik je dolin a kotlin po těch krásných zemích, a přece by nepojaly všecku tu krev, jež tu byla prolita; a kolik jí bude ještě prolito! Sotvaže jsi na svět vstoupil, byl jsi, ty národe otroků, otrokem mezi národy. Děckem jsi ještě byl, ale již otrokem! Nádržka dávala ti nauky, hůl ti je vtloukala. Strkali tě se všech stran, otčímové i macechy, kmotři i kmotry. Časem jsi zaplakal, časem jsi vrávoral, všecek znaven, časem ses též vzmužil a bojoval. Ale sotvaže jsi vy-

Homace
 kročil, svrhli tě na zem, ještě těsněji tě svázali a dokonce i ústa ti ucpali. Potůčky ti tryskala ze žil krev, kolik sáhů hluboko napojila zemi; proto ta země tak rodila; a když jsi jedl otrocký svůj chléb, jedl jsi sám svoje maso a svou krev jsi pil. Silný jsi, slovinský národe! Tisíc a pět set let krvácíš a dosud jsi nevykrvácel! Zhýčkaný národ by vydechl duši, ani by mu nerozžehli svíci, ani by mu rekviem nezapěli — leč ty, tisíckrát zraněný, v utrpení utrápený, sotva pohodíš rameny pod těžkou nepřátelskou pěstí a řekneš: „Ustaňte! Ta fraška je již tisíc let stará!“

Tak putuje člověk, přemýšlí, a čím dále, tím malomyslnější je jeho srdce.

uvodně
 Dlouho jsi trpěl, ty otrocký národe, vytrvale nesl jsi svůj kříž; leč i Kristus klesl pod křížem; i On, jenž byl zrozen za nádobu utrpení, zaplakal na kříži. Což nejsou již také tvoji dnové sečtení; což není snad už nablízku hořká ona hodina, kdy zvoláš k nebi: „Bože můj, proč jsi mě opustil?“ Plakal by člověk, nebo by chválil Boha, že je již konec té žaluplné tisícileté křížové cesty, že je již blízko Golgota, blízko již hodina třetí?

Hořké a hořčí jsou myšlenky poutníkovy. Tak je mu u srdce, že by se pomodlil: „Nedej se mi dočkatí, ó, Pane, aby se ozýval

cizí jazyk těmito kraji! Nedej se mi dočkati, aby zemřel otrok smrtí otrockou! Síly mu dodej, ať přerve provazy — a třeba-li, aby zemřel, nechť zemře svobodem!“

Malomyslné srdce sesmutnělo, zahleděvši se v dávné dni; plaché bylo, když pohlédlo do dnů budoucích.

Pak se vydá poutník do Lublaně — kde je smutek, kde plachost? Veselá je minulost, ještě veselejší je budoucnost! Sotvaže zazvoní z dálavy vážně veselý šentklavský zvon,*) zalesknou se oči, usmějí se ústa. Únava mizí, hořkost je za horami, krok je lehký a skočný. Poutník vstoupí do krčmy, levicí obejme číšnici, pravicí si nalije kyseleho vína, a — „Což pak! Vždyť je všecko jedno!“

Všichni ti žehnají, Lublani! Větší i krásnější města jsou na světě — ale přece ti není podobného pod nebem! Budiž pozdravena, ty královno radosti, ty matko všech sladkostí, ty kmotro bezuzdných hodin! Právě doprostřed všech běd tě postavila nebeská moudrost, světlo ve tmě, zelený trávník v poušti!

Devětkrát obtěžkán přijde poutník a pozdraví Tě; když se loučí, sňala jsi mu osmero

*) Šentklavski zvon = Zvon velechrámu sv. Mikuláše v Lublani.

Pozn. překl.

břemen. Poutník se díví a srdce mu pěje: tvář vedle tváře, nikde hoře, nikde zlé myšlenky; poutník se dívá: domek vedle domku, všecky se přívětivě smějí, některé mu dokonce kynou; poutník naslouchá: slovo vedle slova, píseň vedle písně, všecky jsou rozpustilé! Tak hledí poutník, naslouchá a díví se a v srdci jeho je plno útěchy...

Když se Kurent blížil k Lublani, pozdravila jej všemi třemi se všech devíti kostelů. Z ranního šera se smála světla; hvězdy na nebi vrávoraly a mihotaly se, znavené tabákovým dýmem a vinným zápachem.

Kurent vstoupil v město a zahvízdal příjemně překvapen; domky hleděly hrdě a svátečně jako o císařově svátku, některé byly dokonce obíleny; se střech visely dlouhé prapory.

„Díky tobě, kláštře veselých ctností, že pozdravuješ způsobně svého patrona!“

Tak zvolal Kurent a vykročil po nejpohodlnější cestě.

A jak šel a kamkoli vstoupil -- s té i oné strany pozdravovala světlá okna, zvaly skočné písně.

Kurent se usmál a spokojen byl na dně svého srdce.

„Tak jsem si přál, abych tě shlédł; mé

město sídelní; tak jsem poručil, abys mě pozdravilo; slyšelo jsi přání i rozkaz!"

Přicházel mu naproti člověk, už za nejbližšího večera vesel; oblečen byl svátečně a klobouk mu visel na kučeravých vlasech.

„Co slavíte dnes večer, rozpustilí lidé?“ otázal se Kurent.

Člověk se podepřel o zeď a měl velikou radost z tak přívětivého oslovení.

„Cože slavíme?“ otázal se a zamával oběma rukama, aby zachytil myšlenky, prcháající v prudkém kole. „Slavíme prostě! Ale co, to je jiná a velmi vážná otázka! Neboť nezapomeň, člověče, když piješ, nikdy, proč piješ a při jaké příležitosti! Pořádek musí býti, pořádek je základem národního života... Dnes večer oslavíme Prešerna;*) prosíme tedy všechny, kdož by raději slavili Jurčiče,**) aby svůj úmysl odložili... opilý je člověk dnes jako zítra, vždyť je to všecko jedno!“

Až na dně svého srdce pocítil Kurent radost nad tak moudrými slovy; ale otázal se:

„Kdo je světec dnešního večera?“

„Poshovte!“ pravil mudřec a lovil oběma rukama; lovil a nic nenašel.

---

*) Franc Prešern (1800—1849), první velký básník slovinský.

**) Josip Jurčič (1844—1881), zakladatel pravé slovinské belletrie. *Požn. překl.*

„Nač pak potřebuješ, cizínče, této účenosti?“ otázal se. „Přítel tě pozve na sváteční hostinu — svátek, nesvátek, snídání je prospěšné, nápoj užitečný, a což po ostatním! Dnes večer slavíme — stůj, poutníče z dalekých krajů!“

Mudrci zazářila přepodivně tvář a oči se mu zasvítily.

„Dnes večer oslavujeme svoji radost! Kdosi — což pak vím, kdo — tu či onde stojí jeho kámen na rohu, Bůh mu jej požehnej — upomenul nás na ten krásný svátek! Nechť je, kdo je, pohan či křesťan, dejž mu Bůh svaté nebe, my jsme se napili!“

Vděčně a dojat stiskl Kurent mudrci ruku a šel svou cestou.

Docela opravdově a upřímně byl Kurent dojat.

„Pomník postavili — komu jej postavili? Národ mlčí, nezná jeho jména; ale pije a veselí se. Tam na vysokém kamenu stojí kamenný vojevůdce, nebo shad učenec, nebo snad umělec; stojí a myslí, že je slavný, k vůli němu že se děje ta všeobecná vinná potopa. Hrdě se čepýří na svém kameni, pod svojí musou;*) národ tančí a vříská a nestará se oň. Lampy zhasínají, hvězdy umírají

---

*) Narážka na lublaňský pomník Prešernův.

Pozn. překl.

v mlze, chladná noc zívá ulici od ulice — kamenný rek tam stojí, cítí rosu na svých lících a díví se: „Odkud to ticho, odkud ta samota? Vždyť mě oslavují!“ Musa nad ním dřímá, pod ním voní zelené věnce. Pozdě v noci, už skoro k ránu, přiklání se černý host, ulehne na věnce a začne chrápat. Jakmile se probudí v chladné mlze, obrátí se sem i tam a vykřikne: Kdo je to? Kdo pak to sem postavil? Ještě včera bylo to místo hezké a úhledné, a dnes je zde takový neřád! — Ospalý host je všecek rozduřen a bruče odkolébává se do města. Rek na kameni pak je v srdci zkormoucen: V mém jménu a na moji čest jsi pil, a teď bys ještě nadával, ničemo? — Tak volá a žaluje, ale není nikoho, kdož by mu odpověděl. Krčmy jsou již dávno zavřeny; ale za okny a za dveřmi tančí život; ale málokdy se odhalí neohrabaností záclona, že světlý pa-prsek se prodere na ulici a uhasne plaše v té nepřívětivé mlze. Jen málokdy zaskřípou dveře a vrhnou na ulici hrst světla, aby pozdní host viděl, kudy a kam a jak...“

Velice spokojen byl Kurent při takových sladkých myšlenkách a obrazech. Byl podvečer, sotvaže první hvězda ospale se podívala na františkánský most.*) Proto pravil

---

*) U Prešernova pomníku v Lublani. P. př.

Kurent: „Ved' mě noho, kam ti libo! Na všech stranách vyzvánějí, žádné mše nezmeškám!“

Nic se Kurent nemýlil, doopravdy vyzvánělo na všech stranách. Odkud zvonilo nejzvučněji, tak vykročil.

Šel úzkými, příjemně teplými, mile setmělými ulicemi. Nepotkal skoro ani člověka; neboť takový je zákon v Lublani, aby byl křesťan v krčmě, ne na ulici, skloní-li se slunce za horu. Jen časem se ukázaly dva tiché stíny, těsně objaté; ospalý by pohlédl a řekl: „Vždyť je to jen jeden!“ Ale potom by přistoupil blíže a podivil by se: „A přece jsou to dva!“

Kurent přišel do panského, vysokého domu a přímo tam vešel. Kdo by popsal všecku krásu, již shlédly tehdy jeho oči? Dvorana se řadila k dvoraně, jedna krásnější než druhá; nesčíslná zářící světla svítla se stropu, jako by tu bylo slunce hostem; v čisté bělosti, v zpupném zlatě pyšní se stěny. Co by člověk ještě déle hovořil? Kurent zamžikal, ježto se mu příliš silně zalesklo před udivenýma očima.

Světlé páry šuměly mimo něj; tolik mladosti a tolik krásy neviděl Kurent ještě nikdy. Zářící tváře, lesklé oči, štíhlá těla v bílých šatech, rudé růže v slunečných vlasech — jsou to lidé, či jsou to andělé boží, po-

slaní na zem? — Nezpívaly jen pouze housle; Kurentovi se zdálo, že zpívá vonný vzduch, že vyprávějí a zpívají světla na stropě, že zpívají též zářící tváře, lesklé oči a bílé, šustící sukně i růže ve vlasech... Mladosti, nezastavuj se v tom světlém tanci! Rudé rty, kéž by se smály na věky, oči lesklé, kéž by se nikdy nezaslzyly, tváře, kéž by nezbledly!... Smutná myšlenko, co jsi zne-světila ten svatý kraj?... Hle, kdy jsem viděl tu tvář a ty oči? Kurent se zachvěl a ztrnule zíral za tou, jež zašustila kolem jako paprsek s nebe.

„Kde pak jsem viděl tu tvář a ty oči?“

Nad širokým čelem bujné vlasy, tmavo-hnědé, matně lesklé, jako zlatem protkané; z vlasů se vymkla žlutá růže a visela hluboko k holé, sluncem opálené šíji; líce úzká, zamlkle bledá zašustila kolem a pohlédla naň; při tomto pohledu se Kurent zachvěl.

„Těch očí jsem ve snách neviděl; takových snů nedává Bůh věřícímu křesťanu, tím méně mně, hříšníkov!“

V těch hnědých očích byla touha, jež tiše zní, když se smějí rty a ucho naslouchá veselé písni; pohlédly a srdce zavzlykalo; ani nevědělo, zda bolestí, či štěstím.

„Mladosti, nezastavuj se v tom tanci! Hořká myšlenko, nepřekrácej přes ten práh!“

Kurent zdvihl housle — světlé páry zašustily v rychlém kole, že již nerozlišovalo oko ani tváří, ani těl; jedno jediné zářné světlo, běžící samo před sebou. Jen ještě srdcem viděl Kurent jedinou tvář — nesmírná radost byla v jeho písni a touha bezmezná...

Probudily se jeho oči a ve strachu poznaly, že jsou těla znavená a předčasně shrbená, že jsou tváře zpocené a přepadlé, oči matné a zamžené. Na zemi ležely pošlapané růže; světla na stropě těžko dýchala, podřimovala.

Mladost zastavila veselý svůj krok, oči se rozhlédly a zamyslily. Kurenta jako by přeletěla myšlenka na starost, na trpkost a na smrt. Svěsil hlavu, jeho píseň ztichla.

„Kde jsi, kam jsi odběhla?“ zvolal ve svém srdci. Už jí nebylo; na prahu ležela žlutá růže, zčernalá, znesvěcená, sto nohama pošlapaná.

Kurent šel tichým krokem všemi dvorami; ze znaveného veselí, z umírajícího jasu jako by žitnule zívala probuzená bolest. Zaprášení, ospalí a nevrlí byli poslední svatebčané; tváře jejich náhle sestárly, oči hleděly temně a nepřátelsky. Radost uhasla, jako by byla do ní smrt dechla — žádného paprsku již nebylo, jen černé saze řítily se ke stropu... Kurent se zalekl té trpkosti;

proto zaměřil tam, odkud slyšel píseň a veselé slovo.

Pod širokými, světlými schody stála žena, zahalená v černý plášť; její bílá tvář se nahnula k němu, její tmavé oči naň pohlédly; a v těch očích bylo žalosti pro tisíce srdcí. Tak naň pohlédla a vkročila do noci...

Kurent šel, jak mu byl dán rozkaz — hudebník k radosti, skřivánek k slunci. A přišel tam, kde slavili svůj svátek bojaři a vznešení lidé té požehnané země. Nad nimi, ve zlatých pokojích, vzdychaly již zlé sny, zmírala světla a bílé růže byly již pošlapány. Leč jim, bojarům a vznešeným lidem, oznamovala svatá půlnoční hodina začátek všech sladkostí.

Och, kdo by dovedl mluvit pravdivě a správně o lidech, kteří stojí takřka na vysokém kopci a sypou užitečné nauky v údolí? I umělec sochař, jenž přivykl každé bídě, ustrne před mocným člověkem; hlava se mu kloní, plachá ruka klesá. „Jak bych tě velebil, nejsa toho hoden?“ Tak zavzdychá a rozpláče se. Pak si zajde ve svůj smutný pokoj, dlaní se v čelo udeří a zvolá pln údivu: „Vždyť je to jen kabát, a já jsem myslil, že je v něm člověk!“ — Uctívání a poníženost zatemnila umělcův rozum.

Kurent vstoupil mezi rozpustilé svateb-

čany. Prohlédl si je po řadě a všecek rozradostněn řekl v srdci:

„Co bych jim hrál, jak bych jim zpíval? Tváře jim dosvědčují, oči i slova, že je veselí jejich otcem a radost jejich matkou!“

Za stolem stál břichatý, zavalitý muž; plnou sklenici držel v ruce, pohlížel lenivěma očima, mluvil znaveným jazykem, ale hlas jeho byl sladký a příjemný. Čím déle Kurent poslouchal, tím více se divil.

„Sladký a příjemný je jeho hlas, ale slova jsou samá trpkost!“

Zavalitý muž hovořil:

„Slovinský národe, největší ze všech ubožáků! Tvoje dějiny jsou dějinami tisíciletého utrpení. Ubohý jsi byl a ubohým zůstaneš, otrokem jsi byl a otrokem zůstaneš; to je tvůj rozsudek, neodolatelný, nezměnitelný! Hory i pole, jež jsou tvojí vlastí, jsou napojeny krví a slzami. A až kdysi zhyneš veškerou tou bídou, bude tvá smrt, jako smrt zemdlého dělníka — bez těšitele půjdeš na onen svět, posledním tvým ložem bude příkop u silnice! Ale tvoje památka bude žítí na věky, poněvadž tě jedno liší od všech jiných národů na světě: ty jsi zpíval v hoři! Zapomenut bude tvůj hrob, ale zlatými písmeny bude zapsáno a pozdní tisíciletí budou čísti: Tak zpíval národ, jehož už není! — Radostí a útechou je nám takováto myšlenka

dnešního dne, kdy slavíme památku Koseského,*) slavíka v háji našeho umění!“

Prerušil jej silný hlas:

„Ne Koseského, nýbrž Prešernovu!“

Řečník se zlostně podíval, douškem vyprázdnil sklenici a uhodil jí na stůl, že se zvoníc skutálela na zem. Docela nenadále se přeměnil jeho hlas, nebyl už sladký a příjemný.

„Prokleté duše, co mi skáčete do řeči! Koseski nebo Prešern — žebrota jako žebrota! Vždyť jsme se neshromáždili, abychom přesívali dějiny a všecky jejich přívěsky, ale shromáždili jsme se, abychom se křesťansky napili, abychom si zazpívali a zadováděli! — Na, to je nyní moje řeč, a zapiš si ji a též druhým ji řekni!“

Co tu bylo veselých bojarů, všichni vstali a srdečně si připili. Ještě jasnější byly tváře, ještě světlejší byly oči. Smály se ty oči a přívětivě hovořily: „Vždyť jsme si bratry, proč bychom kvíleli a mlčeli! Poslední tenká záclona se roztrhla shora až po zem; pohlédněme si tváří v tvář, mluvmе si od srdce k srdci, bez dlouhých slov a krvavých vykřiků!“

---

*) Koseski, pseudonym básníka Ivana Vesela, (1798—1884) vrstevníka Prešernova; byl daleko více vážen a ctěn než Prešern, ačkoli jeho básně nejsou příliš cenný.

Pozn. překl.

Té hodiny se začala hlavní slavnost. Jazyky, dříve už těžké a neohebné, byly náhle přepodivně hbité. Smích se přelíval ve smích, slovo lovalo skoky slovo, píseň opětovala bez přestání pozdrav písně. Ať bylo slovo malé nebo veliké, ponížené nebo vznešené, každé bylo upřímné a každé bylo veselé.

Kurent hleděl, naslouchal a pomyslí si:

„Uvolnili si stužky, odepiali si límce, vrchní kabáty si svlékli, ba i pásy si uvolnili — a hle, bližší jsou mému srdci! Už není svázán jejich smích, už nelže jejich píseň. Veselé slovo se bylo nastrojilo za kapucína, ale brzy mu to připadlo nudným a za příjemného večera vyskočilo nahé z kutny! Jak jsi nahé, budiž pozdraveno!“

Už nebylo ani památky po hoři, ani po utrpení, ani po otrocích a čeledínech, ani po krvi a po slzách. Noemův pramen vyvíral a šuměl z láhve do sklenice, ze sklenice do hrdla. Výš a výše šplhala slova po strmém žebříku lehkomyšlnosti a rozpustilosti, dokud se nevyšplhala tak vysoko, že se sám Kurent podivil.

Mudroval ve své mysli:

„Veliké je číslo tvých ctností, slovinský národe! Nade vše krásná je tvoje vlast — ale, Bůh ví, snad jsou na světě ještě krásnější kraje, nám neznámé! Libozvučný je tvůj jazyk — ale, kdo by přísahal, snad je tam

někde za mořem sladší mluva! Tvoje píseň je vyzvánění nebeských zvonů — ale v srdce sahají též cikánské písně. Nesčíslných požehnání uštědřil ti dobrotivý Bůh, ale jen jediné nadělil pouze tobě! Není vtipu, který by byl tak křepký, šťavnatý a vydatný, jako je náš slovinský vtip!“

Sotvaže si to tak Kurent rozvážil a promyslel, opřel se řečník o stůl, zamžikal napřed levým, pak pravým okem a vypustil na konec tak přepodivné slovo, že naň i otrlí svatebčané hloupě pohlédli a Kurentovi se zatočilo před očima.

„Sám čert by se skrčil!“ řekl všecek ustrašen.

I řečníka omráčila rozpustilá myšlenka tak, že položil líce na mokrý stůl a ihned usnul. To počínání shlédli bojaři a vznešení, slovo jim pomalu uhaslo na rtech a zmocnil se jich nepřemožitelný spánek...

Vlasti, odpočívej sladce, nic se neboj! Ani tehdy, v těch dávných, zlých časech, kdy jsi ještě neměla velikých slov a velkých řečníků, ani tehdy na tebe Bůh nezapomněl! Jak by zapomněl dnes, kdy se ti rodí rok za rokem dlouhá řada zanícených vojevůdců! Nic se nestarej, vlasti; usnuli znavení vojevůdcové, ale věrnost v jejich srdcích neusnula; slavně se probudí za slavného jitra a

černě oděná, pánská slova se budou projíždět pod sluncem! —

Kurent vstoupil na opuštěnou silnici. Tiché a tmavé byly ulice, lampy svítily sotva pro sebe. Kurent rozkázal kroku: „Tam mě veď, kde je veselí nejsrdečnější!“

Šel dlouhými, úzkými ulicemi, až přišel k nízké chýši, podobné vesnické krčmě. Poněvadž byl Kurent na takové krčmy zvyklý, vstoupil veselým krokem do průjezdu a otevřel dveře.

Lidé, jež shlédli v začmouděné jizbě, byli mu již ve snech ode dávna známi a tak příjemně mu bylo u srdce, že by jim všem po řadě podal ruce na bratrský pozdrav. Jejich stužky nebyly sváteční, jejich tváře nebyly slavnostní, slova jejich nebyla černě oděna. Tvář, slovo i srdce jich znal Kurent, ale nevěděl, kdo vlastně jsou, odkud přišli a kam vlastně namířili.

„Kabáty vás prozrazují, ubožáci, před Bohem! Z hořkosti jste přišli, v hořkost jste namířili!“

Ale na tvářích nebylo hoře a oheň zářil z očí.

Když vstoupil Kurent mezi ně, pozdravili ho vřeskotem a zpěvem. Kyselé bylo víno, ale Kurent ho okusil; opilá byla slova, ale Kurent je poslouchal. Za stůl si usedl, koleno položil přes koleno, a zahrál, jak bylo

jeho povoláním. Píseň zpívala, svatebčané plesali, tančili a pili, Kurent na ně hleděl a jeho myšlenky byly plny šlechetného milosrdenství.

„Ty tam, jenž už sotva přestupuješ, jenž sotva ještě držíš sklenici v líné ruce, kdo pak jsi? Tvoje stuha je dlouhá, ale umazaná, tvoje tvář je veselá, ale bledá a lačná, tvůj pohled je jasný, ale starost vzdychá hluboko pod ním! Do hvězd hledíš, abys země neviděl! Dej ti Bůh, abys nikdy hlavy nesvěsil!

Ty vysoký siláku, jenž tam tančíš v zimníku, s dýmkou v ústech, kdo pak jsi? Sedlákem jsi zrozen, a vítr tě zahnal buď v černou školu, nebo v černou továrnu. Bůh ti požehnej tu veselou noc, neužiješ jich mnoho!

Ale kdo jsi ty, již jsem viděl už dávno a již dávno miloval?“

Opodál seděla, za posledním stolem, v dýmu a pološeru. Skláněla se hluboko na zamočenou pokryvku, ruce byly nad čelem sepiaty; a zpod dlaní zírala ztrnule přímo na Kurenta živýma, smutnýma očima.

Kurentovi se zachvěla pravice, držící štíhlý smyčec; a zazpívala taková veselá píseň, jakou rodí pouze touha.

„Z hlubokosti nejhlubší touží oko nejvýše nad hvězdy!“ pravil Kurent. „Z nejhlubšího hoře se řítí v nejsladší radost — řídká je hodina, snad se ani nevrátí, dopijme do dna!“

Srdce odpovědělo srdci, myšlenka odpověděla myšlence — vysoký silák postavil dýmku a zdvihl sklenici.

„Koho, pravíte, že oslavujeme dnešní noci, kterého svatého, dobrodince, či vznešeného člověka? Sebe oslavujeme, bratří v Kristu, sebe a svoji památku! Dobře je nám té hodiny, ale jak nám bylo včera a jak nám bude teprve zítra? Sto tisíc jich trpělo a toužilo, jediného z nich pak jsme postavili na kámen, aby hlásal pozdním pokolením, kdo že jsme byli a jak jsme žili.

Co bychom se tázali po jeho jméně, po stavu a po stáří? Náš byl, náš život žil: za tisíc hodin trpkosti jediná hodina veselí; ovesný chléb u silničního příkopu, ale po smrti svaté nebe! Ať byl kdokoli, jenž tam stojí na kamenu, našim patronem byl, pijme na jeho památku!“

Taková pravdivá slova mluvil silák, sklenice zacinkaly a douškem byly prázdný.

Ale silák zdvihl svou sklenici ještě po druhé.

„Tisíc hodin trpkosti! Blahoslavená trpkost: kdyby jí nebylo, odkud touha, láska a krása? Kdyby nebylo chudoby, jak by poznalo oko bohatství? Přemilí svatebčané, tolik soužení a bídy jsme zažili, že by měl Bůh hodně starosti, kdybychom na něm žádali všechno to bohatství, jež jsme vídávali

pouze ve snách! Proto ještě kapku na čest trpkosti, matce všech citů!“

Sklenice byly prázdné, sotvaže jí připili.

Ale silák nepřestal a promluvil ještě po třetí.

„Tisíc hodin trpkosti, jen jedna hodina veselí a ta je ještě skoupě odměřena! Bratři moji, my jsme jako kapka ve vodě — potok teče, kapka teče s ním a podle jeho zákonů! Sto let trpí slovinský národ, pak je mu však popřáno, aby se jeden den rozvřískal a rozvěšel barevné plátno. Málo je den za dlouhé století — ale kdo by se s Bohem přel? Nám, nepatrným kapkám v tom nepatrném potoce, je za tisíc hodin přisouzena jediná hodina! Pro boháče málo, pro ubožáka velké bohatství! Krásně pozdravme tu hodinu dobrodí-
telku, řádně jí využijme, vděčně jí připijme, dokud je ještě mezi námi!“

Hluboko se nahnuly třetí sklenice, ale i hlava se nahnula hluboko. Křesťane, nevěrná ti bude milenka, zapěješ-li jí slávu; umře radost, připiješ-li jí!

Sotvaže se tak Kurent ulekl, objala ho teplá ruka kolem krku.

„Oj, pouze jediná hodina — té hodiny se bojím! Buď mi dej věčné veselí, nebo mi dej věčnou trpkost! Raději mi dej nekonečnou noc, než abys mi rozžehl pouze jedinou hvězdu! Vždyť stačí, že je touha v srdci;

bud' ji na věky ukoj, nebo nechť lační a žízni na věky! Ty jsi věčné veselí a věčné hoře, dej mi jedno, nebo obé, za ruku mě vezmi, ať jdu s tebou!“

Silák si svlékl zimník, šlápl na dýmku neohrabanými botami a zavrával k té, jež vzdychala touhou. Objal ji dlouhýma rukama, po pás ji zdvihl, až jí skoro na lampě vlasy sežehl.

„Zatanč si se mnou, ještě minutu je kdy, ale ještě minutu! Co nám dal Bůh, užijme do poslední kapky, do dna vypijme!“

Zatančili, tančili sotva minutu a oba zavrávali; stalo se podle jeho slova. Jako by náhle všechna světla zhasla — ani po písni, ani po smíchu žádné památky; tupě a mrtvě zíraly oči; znavená oddanost byla na rtech, jež se před minutkou lehkomyšlně smály. Moudrý silák se podpíral o židli, ruce mu ležely na umazané zemi, hlavu skláněl hluboko a byl všecek bledý.

Tiše vstal Kurent a vstoupil na ulici.

„Ubožáci, pouťníci, lidé ztracení — politoval bych vás, ale jak pak? Není v té zemi človíčka, jenž by nebyl ve svém srdci poutníkem!“

Ranní mlha svlažila mu líce jako rosa, tak chladná a cizí, že se mu srdce mrazem zachvělo. Těžká vrata zaskřípala, z průjezdu vyšla shrbená stařena; hlavou pokyvovala, ni-

kam se neohlédla, v rukou jí chřestil růženec. Chorobnými, drobnými kroky spěchala, vzdychala po strmých schodech, vstoupila do kostela. Pod schody ležel opilec, spal tvrdě a mluvil ze sna.

Kurent kráčet rychle; poněvadž už odnikud nelákalo světlo, odnikud nepozdravovala píseň. Město bylo mrtvé a němé — páchlo zpráchnivěním.

„Za tisíc hodin jen jediná hodina!“ pomyslí si Kurent; a i jemu zabylo těžce u srdce.

Vyšel z města, šel do kopce. S kaštanů padala rosa, tiše se pohnulo v listí, zavzdychalo ve snách. Když vstoupil Kurent na kopec, rozhlédl se.

V bílém jezeře tonulo tu krásné lublaňské město. A tiché bylo jezero; vlny se zdvíhaly a ponořovaly bez nejmenšího zvuku. Kurent poznával obě černé věže františkánského kostela, časem se také ukázal vážný Šentklavž; a potom zalily všechny vlny město.

A nad jezerem svítily tytéž zářné hvězdy, jež se přibližují k zemi a ukazují veškerou svou krásu, když je jitřní hodina na blízku; poněvadž nejjasněji a nejmileji pohlížejí oči při loučení.

Vlny se tiše pohnuly, spadly; v tom jako by se ukázala černá ruka utopencova, jež se zdvíhá ještě naposled; zamává a zmizí.

Kurentovi se zdálo, že shlédł bledou tvář siláka, opřeného o židli.

Zachvěl se, buď mrazem, nebo tichým smutkem.

„Přijď, Zoro, smiluj se!“ zvolal. „Třikrát pět set let už toužím po tobě, roztouženým srdcem tě očekávám každého rána! Nemeškej, hned se vydej na cestu, abys nesvítila slepým očím!“ ...

Tam zamžikala prudce a několikráte po sobě hvězda, jako by se bylo od východní strany zablýskalo; mihotavý stín přes ní přeletěl, i zmizela. Sotvaže uhasla jedna, uhasla druhá a hle, už i třetí; jako vlaštovky kmitaly se stíny pod nimi.

Kurent se příjemně usmál. Protože je poznal, svoje milé družky, krásné čarodějnice, jež se celý boží den trápí pustými čáry, aby užily v noci svého těžce zaslouženého hříchu. Vracely se z veselé besedy a zhasínaly hvězdy, věrny své ranní práci.

Na východní straně se běhalo nebe, chladný vítr rozkolébal bílé mživé vlny.

„Díky tobě, jitřenko, byť jsi pozdravila z daleka!“ pravil Kurent. Zabalil se těsně v kabát, poněvadž mu bylo zima a namířil — kam? Byl mu vůdcem Bůh, veselí, nebo smrt a zpráchnivění? Jde jeho cesta k jasné jitřence, nebo v bezednou noc? ...

V.

Kurent býval nerad sám; kdykoli šel osamělou, zablácenou cestou, anebo kdykoli ležel v trávě a hleděl do nebe, poletovaly mu nad hlavou myšlenky jako zlomyslní černí netopýři. Proto se na své pouti rád přidružoval k pobožným poutníkům.

Ze všech slovinských krajů se byli sebrali v pestré procesí. Šli hluboce sehnuti, znaveni, zaprášeni a zabláceni po pás, jako poslední poutníci, mířící v údolí Josafat. Nejvíce bylo starců a stařen, leč i děti byly mezi nimi, ba i krásné dívky viděl Kurent. Šli řadou, pár za párem, dřevěný kříž se kýval před nimi. Zelenou zemí slovinskou se rozléhala ona stará a krásná píseň, jako hlas trpkosti a touhy.

„Marija k tebi uboge reve
mi zapuštění vpijemo!“*)

Přímo do nebe se rozléhala ta píseň sípavě a žalostně a vzdychajíc uhasínala nad požatým polem.

---

*) „Marija, k Tebi uboge reve
mi zapuštění vpijemo,
objokani otroci Eve
v dolini solz vzdihujemo“—
odpověď při zpíváních loretanských litaníjích.
Pozn. překl.

Pak vykřikl tenký, třepetavý hlas stařeny, jež šla vysoko přepásaná a až po pás sehnutá těsně za křížem.

„Svatá Maria! — Svatá Matko boží! — Svatá Panno panen!“

Odpovídalo sto hlasů, znaveně zpívajících, prosících o chléb a útěchu.

„Oroduj za nás!“

I Kurentovo srdce sevřela ona tupě oddaná, srdečně prosící bolest; i jeho mysl byla smutná.

„Ze všech těch krásných krajů jste se sebrali, praví a vyvolení poslové svého národa. Vaše slovo je oddaná prosba, vaše píseň je plachá modlitba. Kolik trpkosti bylo asi nasypano v ta srdce, že není ani místečka pro naději a důvěru, ani pro kletby a zlořečení? Uvrhli v žalář nevinného čeledína, ale nebránil se, ani nekřičel; poklekl a prosil: Dej, Bože, ať pomine to utrpení, ať se otevrou ty zamčené dveře! — Pracoval čeledín, všem hospodářům tohoto světa sloužil, a na konec sepne ruce a prosí: Dejte mi chleba! — Ohlédnou se na tě milosrdné oči Matky boží z Brezja a potěšíš se, čeledíne!“

Smutná byla mysl Kurentova, stále smutnější a smutnější.

Jak dlouho putoval Kristus na Golgotu? Přece ne třikrátě pět set let! Třikrátě padl na kolena — kolikrátě jsi padl ty národe

otroků, a kolikráte jsi vstal oddaný a poslušný rozkazu božího, a vzal svůj kříž na rámě své? Kristu pomáhal muž z Cyrené, kdo pak pomáhal tobě, když jsi ležel na tváři a utrpení bylo větší síly tvé? — Kde je začátek tvé pouti a kdy byla vynesena sudba? Kde je konec tvého strašného putování a kdy bude sudba splněna?“

Polmi vzdychala píseň, modlitba se vznášela k nepi.

„Uzdravení nemocných —“

„Útočiště hříšníků —“

„Potěšení zarmoucených —“

„Oroduj za nás!“

Čím dále tím zmatenější byla modlitba, chraptivé hlasy vzlykaly a stenaly. Na pravo i na levo se kýval kříž před procesím; stařec jej držel pevně oběma rukama, ale kostnaté ruce se třásly a umdlévaly. Den byl parný, slunce pálilo; s cesty se zdvíhal zemitý, dusný prach; ústa byla suchá, žlutá kůra držela se tváří, oči rozeznávaly už sotva cestu.

Tehdy bylo Kurentovo srdce až po samý vrch naplněno milosrdenstvím. Jeho požehnaná ruka se dotkla stříbrné struny a stalo se, jako by skanul nebeský páprsek na černý močál. Hlavy, až po pás skloněné, se zdvihly; zaprášené oči pohlédly bystřeji, znavená noha vykročila lehčeji. Na srdce zatukala tichá

naděje, ve smutné mysle zasvítala radost do-
brotivým jasem.

Ještě něco podivnějšího se událo: píseň,
dříve tak vzlyková a trpká, všecka se změ-
nila. Slova byla jako před tím, ale nehlá-
sila se jako prosba a modlitba, nýbrž jako
skočná při přípitku. Uplakaným očím byla
Maria přísnou královnou na zlatém trůně,
potěšeným očím pak byla veselou družičkou.

Dokonce i nebe zasvítilo veseleji a od vzdá-
lených lesů zavanul přátelský pozdrav. Ku-
rent odvětil tak zvonivou a veselou písní,
že hory radostí zašuměly a vysoko nad polem
že zapěli skřivánci, Bohu ke cti a Kuren-
tovi k slávě.

Jako se dříve změnil popěvek, že se z mo-
dlitby zrodila skočná, tak se nyní změnilo
i slovo samo. Sám Bůh nebeský ví, jak se
to převrátilo — už nebylo žádné oddanosti
více, žádných vzdychajících proseb, žádných
poutnických písní, ani litaní. Těla, tak hlu-
boko skloněná, se mužně vzpřímila; nohy
byly hbité a lehké, jako při tanci; oči se
smály rozpustile.

A slyš, k veselému nebi řítí se jásající
veselá píseň:

„Lepših fantov na svetu ni
kot so ti mladi furmani,
ti mladi furmani!“*)

---

*) Slovinská národní píseň.

Pozn. překl.

Přepodivně krásně byly sladěny hlasy. Kurent rozeznal přesně mužský, dunivý bas onoho starce, jenž nesl kříž; a kříž se již nevznášel vysoko nad procesím, nýbrž lenivě se houpal na rameni; také poznal Kurent hlas přepásané stařeny: právě tak tenký byl a prochvělý jako tehdy, kdy prozpěvoval litanie k Matce boží. Nade vše příjemné a libozvučné pak byly hlasy dětí a dívek; dříve, kdy vzdychala k nebi vzlykající modlitba, neslyšel Kurent mladých hlasů, avšak za rozpustilé skočné vzkypěly zvonivě a důvěrně do samých svatých nebes. A nebe se usmálo přívětivě — neslyšelo vzlykotu a vzdechů, ale milostivě přijalo veselou obět.

Do kopce šlo procesí; tam svrchu nad lesem pozdravoval už bílý kostel, pozdravovala vedle kostela bílá krčma.

Poutníkům bylo při těch pozdravech jako lačnému, když se prostře, jako žíznivému, když se naplní číše, jako zajatci, když se otevře brána. Jejich píseň byla dříve veselou obětí, teď byla svatebním jásotem. Kurent sám ani nevěděl, kdy a jak předstihl procesí: šel před ním i před křížem. A procesí samo nevidělo již kříže; srdce neznala již žádné trpkosti, nohy necítily strmé cesty; jako jasné světlo šla radost před poutníky a ukazovala jim cestu...

Dlouho živil a strádal chudás svoje utr-

pení, až byl mlat plný a přeplný. Konečně však si naložil to černé břímě a vydal se na cestu, aby si požaloval Matce boží na svou bídu. Ale místo aby před ní stanul hluboko sehnut, prose a vzdychaje, zatančil téměř k oltáři, tak nedbale se pokřičoval, že se to kříží sotva podobalo, tak rychle se pomodlil svou modlitbičku a tak kvapně, že vynechal nejméně polovici slov, a když reptal zdrávasmarija, nemyslí na Matku boží ani na svůj žal, nýbrž na krčmu. Pod Marií se pak podpíral anděl, tváře tiskl v pěsti a pomžikoval: „Však tě znám, brachu! Nepřišels, aby ses modlil a kál, ale přišels, aby ses bezstarostně napil a při tom ještě byl účasten odpustkův!“

Vstoupili poutníci do kostela — ale což by činili v kostele, když už nebylo v srdci pražádné trpkosti? Poklekli před oltářem — ale což by dělali před oltářem, když se ústa modlila nerada, chtějíce si raději zazpívat?

Či učinila Matka boží již cestou ten zážrak? Všecko zapomněl poutník — pole nerodilo, dobytek pošel, daně tlačí, válka hrozí... ale ať si je, jak vůle boží! Poutník vstane a zajde v krčmu. „Matko boží, ty již máš, čeho ti třeba, popřej mně také chleba i vína!“ Pokřičuje se poutník a raduje se, že získal odpustkův a milosti.

Jak tak stojí před kostelem, pocítí, že je

lačen a žízniv i odpočinku že mu třeba... Divno, přepodivno! Plný pytel trpkosti nesl poutník na strmou horu, aby ji tam odložil; vzdychal a plakal a prosil, že již bylo celé strmé návrší hladké a rozmočené jeho slzami; a hle, nemá sobě rovného, v žízni ani v jásotu!

Uprchli poutníci z tmavého kostela a do krčmy se zachránili, jako by venku lilo a byla povodeň. Nebylo lijavce, ani povodně nebylo, nebe bylo neposkvrněné a slunce se sklánělo k večeru. Krčma byla příliš těsná, proto si poutníci ulehli i do trávy, až po strmý kopec.

Napřed pili; a Bůh jim tak žehnal víno, že byla sklenice prázdná, sotvaže se nahnula; z ruky do ruky šel pohár tak rychle, že mu břichatá láhev sotva stačila. A čím sladší bylo víno, tím lehčí bylo srdce, tím lehkomyslnější byla píseň. Veselá byla s počátku, pak byla skočná, na konec byla bezuzdná. Už mžikalo oko oku, už se tiše hnala žádost za žádostí; brzy stiskala ruka ruku, brzy již byly rty na rtech. Teplá a svůdná byla noc.

Kurent si lehl do trávy, aby si pohovořil s hvězdami. Ale sotvaže ležel, zašeptalo přídušeně s leva, s prava, z pod habru, s druhé strany křoví; a šepot byl jako tichá, stydlivá píseň o lásce. Ještě jí řádně nerozuměl, když zaslechl hlas:

„Jak milá je tvoje píseň, jak sladká je noc s tebou!“

Spatřil temně zářící, prosící oči, rudé tváře, dychtivé rty, a pestrý šátek pod bílým krkem. I ovinul pravicí ten bílý krk a nahnul se k těm dychtivým rtům i k rudým lícím.

„Dlouho jsem na tě čekala, mnoho jsem na tě myslila! Dlouhé a pusté je putování, nemá konce, ani kraje; ale, ach, tak krátká je veselá noc! A když se probudí ty ubohé oči, je trpkost devětkrát trpčí, žádná hvězda nesvíí již tomu toužícímu srdci. Tys přinesl radost, ty ji opatruj na věky! Objal jsi mne tou dobrou rukou, neopouštěj mě již nikdy! Tvá píseň sáhla mi v srdce, kéž by nikdy neztichla!“

Tak prozpěvovala její touha, dokud nezmlkly rty na rtech; hvězdy zářily nad nimi a zpívaly jim svatební píseň...

Když se Kurent probudil, vstávalo nad horami chladné jitro. Poutníci spali jako snopy, jež rozmetal lijavec po strnisku. Přepadlé a bledé byly jejich tváře pod sivým nebem. I na lících Kurentovy nevěsty uhasla červeň; složené ruce tiskla k ňadrům a vzlykala ve snách; v jejím srdci byla již hrůza budoucích dní.

Tiše se zdvihl Kurent a rozhlédl se po rozmetaných snopech.

„Jaký bude váš krok do údolí, ubozí pout-

níci? Noha bude těžká, hlava bude klesat, a v srdci bude žal a strach! Žádné úrody vám nepřineslo požehnání Mariino; ne mrtva, jen ve spánek je pohřžena vaše trpkost, opilá vínem, a trpčí a živější se probudí. Neboť tak zní rozkaz, jenž nebude ani na Golgotě zvrácen!“

Spící poutníci slyšeli ve snách černé jeho slovo; zachvěli se a zavzdychali, když šel mimo.

I jeho noha byla těžká a nemotorná, i jemu klesala hlava a také srdce bylo až po vrch plno hořkosti.

Jak dlouho budeš ještě putovati, kam připutuješ, otroku? Je-li tvým cílem vrch velebnosti nebo vrch posledního utrpení?...“

Všecek smuten vstoupil Kurent do údolí; šel a šel, až se přidružil k druhým poutníkům, již neprozpěvovali pobožných písní, ani se nemodlili marianských litanií.

Dohonil je na zaprášené silnici, už na samém pokraji města. Těžké pytle nesli, tělo se sklánělo v pás. Tváře byly sluncem opáleny, žádné oko by nerozeznalo, jsou-li mladé či staré, poněvadž byly všecky do jedné zasmušilé a hořké. Hustý prach lpěl na kabátech, na tvářích, na očích.

I Kurent se ulekl.

„Což jsem stihl procesí, jež se vydalo přímo na Golgotu?“

Přistoupil k starci, jenž těžko supěl.

„Kam pak?“ otázal se Kurent. Tázał se, ale v srdci už sám věděl odpověď.

„Jen na cestu, jen na cestu, kamkoli! Otevře-li zajatec železná vrata — táže se kdy, kam že vede cesta? Jen k vězení, jen z utrpení — a kamkoli!“

Kurent přehlédł celé procesí od začátku do konce; viděl starce i děti, hochy i dívky; a na všech tvářích bylo napsáno: „Jen odtud, jen z vězení, a kamkoli!“

„Do Ameriky!“*) pravil stařec.

„Do Německa!“ pravil hoch.

„Kamkoli!“ pravilo děvče.

Těžce kráčela noha, tělo se klonilo, zpocená i zaprášená byla líce.

A stařec mluvil, jako by si zpíval žalostnou píseň:

„Šedesát let života, šedesát let utrpení, vědro je naplněno! Hnožil jsem tu zem krví ze svých úst, slzami ze svých očí, potem svého čela, avšak nerodila mi chleba. Snad je na světě země, která je požehnanější; pokoje není — smrt jest utěšitelkou doma i jinde!“

Pravil hoch:

---

*) Spisovatel zde naráží na silný ruch vystěhovalecký na Slovinsku, hlavně v Kraňsku. Nejvíce Slovinců hledá si novou vlast v Americe, mnoho též v Německu, hlavně ve Vestfálsku. *Pozn. překl.*

„S bohem, ty černá domovino, ty lačná i žíznivá matko, jež stojíš na prahu, za svými syny hledíš a netroufáš si jich zavolati! Budu na tě myslit, dokud bude v srdci ještě kapka krve. Umřeš-li, dám na mši a budu tě chovat ve věrné vzpomínce; ale vrátím-li se kdy, přinesu ti chleba i vína, modlitební knihu i pestrý šátek. Všecko jsem ti dal a všecko bych ti dal, ale svoje mládí ti nesmím dát!“

Dívka pravila:

„Nehleď na mne tak smutně, ty krásná vlasti, neplač při loučení. Dala jsem ti srdce i všechny nejmilejší myšlenky — proč bys žádala, vlasti, ještě mých červených tváří a mých mladých let? Jako poslední lůžko jsi, vlasti, a jako hřbitov: v daleké kraje se vydá poutník, aby užil života; vrátí se k tobě, bude-li nemocen, žádostiv věčného odpočinku!“

Kurent slyšel ty písně a hořko mu bylo v srdci. Nikdy ještě neviděl domovinu tak pustou a smutnou; kamkoli oko pohlédlo — jen šedé, nepřívětivým sluncem opálené kamení; kopka vedle kopky, bez konce. Pálilo slunce s nebe, ale Kurenta hrůzou zeblo.

Cesta se sklonila, spustila se k břehu.

Hluboko dole, tam dále v slunečné světlé mlze zalesklo se město. A za městem — seхни se koleno; popatř, oko; slovo, blahořeč Pánu! — za městem nekonečné moře,

radost nekonečná, nekonečná svoboda! Jako by zkamenělo procesí — všechny oči hleděly u vytržení v dálku, srdce zatoužila po vykoupení. Tehdy, v nejvyšším roztoužení, cítili a poznali poutníci všecku svou hořkost.

„Odtud — ať už v smrt či v ráj!“

A sám Kurent zvolal s nimi:

„Na cestu! I černá smrt by byla tomu srdci rájem!“

Šel před nimi jako apoštol před učedníky. A jeho housle zpívaly:

„Na cestu! Nic se neptej, zda na pravo, či na levo, zda na sever, či na jih! Netaž se, poutníku, na lásku, ani na oddanost, ani na věrnost; jen jediné máš, což tvého jest; to ošetřuj: život! Všecko jsi ztratil, všecko jsi promrhal, nah jsi a lačen; zachraň to poslední bohatství, nelen, běž!“

Lehké a hbité byly nohy poutníkův, radostná naděje je poháněla. Oči byly jasnější, tváře se vyjasnily.

„Do Ameriky!“

„Ve vykoupení!“

„Kamkoli!“

Píseň, mladost, naděje — vznášely se jako světlý plamen k nebi. Už nebylo sraštěných tváří, nebylo uplakaných očí, nebylo třesoucích se nohou. Na cestu se vydali černí hosté pohřební; když přišli k cíli, byli bílými sva-

tebčany. Slunce před nimi a nekonečná svoboda, za nimi žalář a noc.

„Na loď! Vzhůru!“ ...

Kurent pohlížel za nimi, za veselými poutníky, plavícími se v devátou zemi. Ještě slyšel jejich jásot, ještě viděl slunné plachty. Ale po nebi přišel sivý mrak a zastínil loď. A tehdy viděl Kurent: oči poutníkův, prahnoucí po životě, byly vesměs zarosené, ztrnule zíraly na pusté lazy, na holý kámen. I jejich píseň slyšel Kurent: „Ještě naposled se na nás usměj, vlasti, ubohá, nejmilejší! Usměj se na nás mrtvé! Což je bez tebe radost, mladost a život?“

Temnější byl mrak, všechna černá byla loď. Oči pohasly, píseň ztichla; v šedé mlze utonula loď — jak utone naděje v hořkosti.

Kurent poklekl, celým tělem klesl na zem, tělem udeřil na šedý kámen.

„Země, zemičko, matko! Nemáš-li chleba, dej mi kámen; i o kameni budu zpívat!“

* * *

Té noci, kdy se Kurent v samotě rozplakal, řítily se temné sny slovinskou zemí. Oči se nenadále otevřely a pohlížely ztrnule, tváře zbledly a mráz sáhl v srdce.

Zářně svítilo měsíčné světlo. Za cizími horami se zdvihl tak ohromný stín, že zatemnil

celé nebe. Sama smrt to byla, černá a holá, na hlavě pak měla dovádívý klobouk. Mohutnými kroky šla s hory na horu, v levici kolébala housle, v pravici držela smyčec. A její píseň byla jako výsměch ubohým, pohrdání smutným, posmívání doufajícím. Tvrdě šla horu od hory a její nohy byly po kolena postříkány nevinnou krví. Kamkoli stoupla, bořily se chyše, tráva vadla, padaly lesy.

A za ní šel, přesně po jejích stopách chodil bosý nebožák. Kalhoty mu sahaly sotva po kolena a převázány byly motouzem, sebraným na silnici. Holou měl hlavu a bílé ruce, ve tváři byl bled a churav; pod pažím tiskl harmoniku. Oči jeho pohlížely žalostně, slza za slzou z nich kanula. Kamkoli skanula takováto slza, zazelenala se zvadlá tráva, zašuměly lesy, mrtvé chyše podivně oživly.

Mohutným krokem šel stín veškerou zemí; tisíc plachých očí naň zíralo, tisíc ustrašených srdcí se modlilo. Oba dva, smrt i hudebník, utonuli v daleké noci. Chladný vítr zavál od severu, temně zahučely lesy... Což už minula půlnoc? Což je už čas a hodina, kdy se vyplní ta znavená tisíciletá touha?... Hleď, oko, rozvesel se a doufej — neprobouzí se na východě jitřenka?...

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000421879

